

Pilar III

2015

Offentliggjøring
av finansiell
informasjon

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning.....	4
2.	Viktige hendelser i 2015	4
3	Endringer i rammebetingelser.....	5
Del 1:	Risiko- og kapitalstyring	9
4	Kapitaldekning	9
4.1	Kapitaldekningsregelverket	9
4.2	IRB-tillatelser.....	11
4.3	Bufferkrav	11
4.4	Kapitalplan	13
4.5	Kapitaldekning og konsolidering.....	13
4.5.1	Kapitaldekning døtre.....	16
4.6	Uvektet kapitalandel (Leverage ratio)	18
5	Risiko- og kapitalstyring	20
5.1	Konsernstruktur	20
5.2	Konsernets kontroll- og styringsmodell.....	20
5.2.1	Rammeverk og prosess for risiko- og kapitalstyring	21
5.2.2	Oppfølging og rapportering	22
5.2.3	Ansvar for risikostyring og kontroll.....	23
5.2.4	Compliance (etterlevelse).....	24
5.3	ICAAP.....	25
5.3.1	Formål	25
5.3.2	Risikotyper	26
5.3.3	Prognoser og stresstester	27
5.4	Gjenopprettingsplaner.....	30
5.4.1	Formål og krav til innhold	31
5.4.2	Hovedpunkter i gjenopprettingsplanen.....	31
5.5	Kapitalallokering	34
6	Oppsummering – Kapitalbehov og kapitaldekning.....	35
6.1	Sammenligning av regulatorisk og økonomisk kapital.....	38
Del 2:	Risikotyper og eksponeringer	40
7	Sentrale risikogrupper	40
7.1	Kredittrisiko.....	41

7.1.1	Styring og kontroll av kredittrisiko.....	41
7.1.2	Oppbygging av IRB systemet.....	44
7.1.3	Modellbeskrivelse og anvendelse	44
7.1.4	Kreditteksponeringer	49
7.1.5	Sikkerheter – kredittrisiko.....	54
7.1.6	Motpartsrisiko derivater	55
7.2	Likviditetsrisiko	55
7.2.1	Eksposering.....	55
7.2.2	Styring og kontroll.....	56
7.3	Markedsrisiko.....	57
7.3.1	Eksposering.....	58
7.3.2	Styring og kontroll.....	58
7.4	Eierrisiko.....	58
7.4.1	Kapitalbehov	59
7.4.2	Styring og kontroll.....	59
7.5	Forretningsrisiko	59
7.5.1	Strategisk risiko	60
7.5.2	Omdømmerisiko	61
7.6	Operasjonell risiko	61
7.6.1	Kapitalbehov	62
Definisjoner og begrepsforklaringer		63

1. Innledning

Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 Nord-Norge. De sentrale risikoområdene er beskrevet, og det er gjort rede for hvordan risikoene måles, kontrolleres og styres. Dette dokumentet skal dekke kravene som er satt til offentliggjøring av risikoinformasjon etter Kapitalkravsforskriften del IX.

Finanskonsern er underlagt et omfattende regelverk som definerer rammeverket norske banker kan operere innenfor. Styret har det øverste ansvaret for styringen av konsernet. Styret fastsetter konsernets mål og strategier, og definerer rammene for konsernets risiko- og kapitalstyring.

Et av de mest sentrale begrepene innen risiko- og kapitalstyring er kapitaldekning. Dette er et mål på soliditet, og sier noe om nivået på tapsabsorberende kapital i forhold til bankens eksponeringer. Kapitaldekningsregelverket er bygget på tre pilarer. Pilar 1 definerer hvordan kapitalkravet beregnes, og hvilke betingelser som gjelder for oppfyllelse av kapitalkravet. Pilar 2 beskriver konsernets ansvar for å vurdere andre risikotyper enn de som det beregnes kapitalkrav for under Pilar 1. Pilar 3 er kravene til offentliggjøring av informasjon etter kapitalkravsforskriften del IX. Til sammen er kapitaldekningsregelverket med sine tre pilarer svært dekkende for finanskonsernets risikoeksponering, og derfor et så sentralt begrep innen risiko- og kapitalstyring.

Strategiske mål og rammer, og konsernets risikoappetitt definerer de overordnede prinsippene for risiko- og kapitalstyring. Måloppfyllelse og etterlevelse av disse og de regulatoriske kravene er avgjørende for konsernets totale risikobilde, soliditet og måloppnåelse.

2. Viktige hendelser i 2015

- Trond Hansen ble i Januar tilsatt som ny konserndirektør for region Finnmark.
- Karl Eirik Schøtt-Pedersen ble i slutten av mars valgt som ny leder av konsernets styre.
- Konsernet mottok tillatelse for bruk av avansert IRB-metode for foretak fra 1. kvartal.
- SpareBank 1 Alliansen gikk 1.mai inn som ny hovedsponsor for det norske skilandslaget.
- I desember ble Ronni Møller Pettersen tilsatt som konserndirektør for salg og kunderelasjoner.
- Konsernet har i 2015 lyktes med en nedbemanningsprosess, hvor om lag 150 medarbeidere takket ja til sluttpakke.
- Ny mobilbank ble lansert i desember 2015.
- Konsernet solgte sine eierandeler i North West 1 Alliance Bank i 4. kvartal 2015.

For utfyllende kommentarer rundt disse hendelsene vises det til årsregnskapet, spesielt kapitlene «Viktige hendelser i 2015» og «Styrets årsberetning».

3 Endringer i rammebetingelser

Flere nye regler på finansmarkedsområdet er foreslått og/eller innført i 2015, og det pågår fortsatt et betydelig regelverksarbeid både internasjonalt og i Norge. Følgende områder har vært gjennom ny eller revidert regulering:

- Forskrift om nye lån med pant i bolig ble innført med virkning fra 1. juli 2015.
- Fra 1. januar 2016 innføres Solvens II for norske og europeiske forsikringsselskap.
- Ny finansforetakslov trer i kraft fra 1. januar 2016.
- Finanstilsynet har på oppdrag fra Finansdepartementet foreslått innføring av nye likviditetskrav for banker og kredittforetak.
- Banklovkommisjonen forbereder nye regler for krisehåndtering i tråd med EUs regelverk på området.
- Det er i 2015 satt ned flere lovutvalg, blant annet på verdipapirområdet, regnskapsområdet og hvitvaskings-området.

I etterkant av den internasjonale finanskrisen i 2008 besluttet EU å styrke strukturen for tilsynet med finanssektoren. I januar 2011 ble det nye europeiske finanstilsynssystemet etablert, med et overordnet makrotilsyn, ESRB (European Systemic Risk Board), og sektortilsynene EBA (European Banking Authority – Bank), ESMA (European Securities and Markets Authority – Verdipapir), og EIOPA (European Insurance and Pensions Authority - Forsikring og pensjon). Forordningene som etablerte disse nye finanstilsynene er EØS-relevante.

Krav til kapital – Pilar 1

Det norske kapitaldekningsregelverket er tilpasset EUs kapitaldekningsdirektiv CRD IV og forordning CRR. Nye kapitaldekningskrav ble tatt inn i loven i 2013 med særskilte regler for innfasing av nye bufferkrav. Det følger av loven at banker og finansieringsforetak som minimum skal ha ren kjernekapital, kjernekapital og ansvarlig kapital på henholdsvis 4,5, 6 og 8 prosent av risikovektet beregningsgrunnlag. I tillegg skal foretakene ha en bevaringsbuffer på 2,5 prosent, en systemrisikobuffer på 3 prosent og en motsyklisk buffer mellom 0 og 2,5 prosent.

Systemviktige foretak skal fra 1. juli 2015 i tillegg ha en buffer på 1 prosent og fra 1. juli 2016 en buffer på 2 prosent. Bufferkravene skal oppfylles med ren kjernekapital. Kravet til motsyklisk buffer fastsettes av Finansdepartementet hvert kvartal. Finansdepartementet fastsatte for første gang i desember 2013 krav til motsyklisk buffer på 1 prosent med virkning fra 30. juni 2015. I juni 2015 ble det besluttet at kravet til motsyklisk buffer økes til 1,5 prosent fra 30. juni 2016.

Finansdepartementet skal hvert år treffe beslutning om hvilke finansinstitusjoner som skal anses som systemviktige i Norge. I juni 2014 ble det besluttet at DNB ASA, Nordea Bank Norge ASA og Kommunalbanken AS skal anses som systemviktige foretak som i tråd med loven skal oppfylle et særskilt bufferkrav. I juni 2015 meddelte Finansdepartementet at de samme tre foretakene fortsatt skal anses som systemviktige.

Krav til likviditet

EUs regelverk inneholder to kvantitative likviditetskrav, for hhv. likviditetsbuffer «Liquidity Coverage Ratio - LCR» og stabil finansiering «Net Stable Funding Ratio - NSFR».

Den 25.11.2015 fastsatte Finansdepartementet nye regler om kvantitative krav til likviditetsreserve (Liquidity Coverage Ratio, «LCR») for banker. Reglene svarer til nytt krav til likviditetsreserve i CRD IV, EUs kapitalkravsregelverk. Kravet til LCR innebærer at et foretak til enhver tid skal ha en likviditetsreserve på minst 100 prosent, det vil si at beholdning av likvide eiendeler minst skal tilsvare netto likviditetsutgang i en gitt stressperiode på 30 kalenderdager. Foretakene kan innfase kravet til likviditetsreserve med 70 prosent fra og med 31. desember 2015, 80 prosent fra og med 31. desember 2016 og 100 prosent fra og med 31. desember 2017. Det følger av regelverket at LCR-kravet i seg selv bare gjelder på totalnivå, det vil si at det ikke skal oppfylles i spesifikt i norske kroner.

Finanstilsynet foreslo videre å avvente innføringen av minimumskrav til NSFR i Norge til EU har besluttet endelig utforming av indikatoren, og om den skal innføres som et minimumskrav. Når endelig utforming av NSFR er besluttet i EU, mener Finanstilsynet indikatoren bør innføres som et minimumskrav på 100 prosent til de systemviktige foretakene. Inntil NSFR er innført i Norge, vil Finanstilsynet videreføre bruken av likviditetsindikator 1 i oppfølgingen av foretakenes langsiktige finansiering.

Krav til uvektet kapitalandel

Som følge av erfaringene fra finanskrisen i 2008, foreslo Baselkomitéen i 2011 å innføre uvektet kjernekapitalandel som et supplerende kapitalmål til kapitaldekning basert på risikovektet beregningsgrunnlag. I forslaget ble det lagt til grunn et minstekrav på 3 prosent. Det ble foreslått en testperiode fra 2013 til 2017, der nivå og utforming skal vurderes nærmere. EU fulgte opp gjennom å innføre krav i CRD IV om beregning av uvektet kjernekapitalandel og med en ambisjon om å innføre minimumskrav til nivået på uvektet kjernekapitalandel fra 2018.

Finansdepartementet ba høsten 2014 Finanstilsynet om å vurdere når og hvordan et krav til uvektet kapitalandel bør gjennomføres i Norge. Finanstilsynets anbefalte i brev av 26. juni 2015 at det ikke fastsettes et nasjonalt minstekrav til uvektet kapitalandel før regelverket i EU er kjent. I brevet framgår det at Finanstilsynet, blant annet gjennom pilar 2, fortsatt vil legge stor vekt på betydningen av ren kjernekapital og uvektet kapitalandel i vurderingen av norske bankers soliditet.

Norske banker har en betydelig høyere uvektet kjernekapitalandel enn minstekravet på 3 prosent som Baselkomitéen opprinnelig anbefalte, og høyere enn gjennomsnittet for europeiske banker. Uvektet ren kjernekapitalandel for norske banker er likevel ikke spesielt høy i et historisk perspektiv. Det er Finanstilsynets vurdering at norske banker samlet sett bør øke sin uvektede kapitalandel ytterligere.

Pilar 2

CRD IV stiller krav til foretakenes egenvurdering av risiko og kapitalbehov (ICAAP – Internal Capital Adequacy Assessment Process) og krav til tilsynsmyndighetene vurdering (SREP – Supervisory Review and Evaluation Process). Tilsynsmyndighetene kan stille krav om tilpasninger i virksomheten eller kapital utover minstekravene ("pilar 2-krav"). Direktivkravene er gjennomført i

finansieringsvirksomhetsloven. Bestemmelsene vil fra 1. januar 2016 bli erstattet av likelydende bestemmelser i ny finansforetakslov. Verdipapirhandelloven inneholder tilsvarende bestemmelser for verdipapirforetak. Det har vært betydelige variasjoner i hvordan europeiske land har praktisert SREP. EBA ga derfor i desember 2014 en anbefaling med sikte på å harmonisere praksis.

Finanstilsynet har meddelt EBA at det har til hensikt å følge denne ("intends to comply"). Dette ble fulgt opp i rundskriv 9/2015 der Finanstilsynet presenterte sin nye praksis for vurdering av risiko og kapitalbehov.

Etter CRD IV er det et nasjonalt valg om tilsynsmyndighetenes pilar 2-krav skal offentliggjøres. Finansdepartementet ba høsten 2014 Finanstilsynet om å vurdere om det vil være hensiktsmessig å offentliggjøre tilsynets pilar 2-krav overfor enkeltinstitusjoner. I brev av 26. juni 2015 peker Finanstilsynet på at fra et tilsynsmessig ståsted vil offentliggjøring svekke pilar 2 som tilsynsverktøy. Mens pilar 1 er basert på klare beregningsregler og slik at kravet automatisk tilpasses endret eksponering, er vurderingen av kapitalbehovet i pilar 2 basert på stor grad av skjønn. SREP-tilbakemeldingen er en del av Finanstilsynets dialog med foretaket, der vurdering av kapitaliseringen bare er ett av temaene som berøres, og er basert på situasjonen på et gitt tidspunkt.

Finanstilsynet tar sikte på å utarbeide offentlig informasjon om metoder og praksis for pilar 2, herunder offentliggjøring av referanser (benchmarks) for enkelte risikotyper. Dette vil bidra til økt innsyn i grunnlaget for pilar 2-vurderingene. Finanstilsynet vil også, når ny metodikk for SREP er tatt i bruk, vurdere om det skal publiseres aggregerte tall (for næringen som helhet) for tilsynsmyndighetenes vurdering av kapitalbehov i pilar 2. Finanstilsynet ser at det er økende oppmerksomhet rundt internasjonal harmonisering og et forsterket ønske om offentliggjøring av pilar 2-krav fra markedet. I brevet av 26. juni 2015 påpekes det at Finanstilsynet er forberedt på alt innholdet i og prosessen for pilar 2 vil kunne endres framover. Finanstilsynet anbefaler at Norge følger prosessen i EU og vurderer tilpasninger i rammene for pilar 2 i lys av utviklingen internasjonalt.

Rammeverk for krisehåndtering

EU's krisehåndteringsdirektiv trådte i kraft 1. januar 2015. Formålet med direktivet er å gi banker og andre kredittinstitusjoner, samt myndighetene, et verktøy for å forebygge og håndtere kriser på et tidlig stadium. Det følger av direktivet at alle banker skal utarbeide gjenopprettelsesplaner (recovery plans) med konkrete og gjennomførbare tiltak for håndtering av finansielle krisesituasjoner. Planene skal godkjennes av nasjonale tilsynsmyndigheter. Nasjonale krisehåndteringsmyndigheter skal utarbeide avviklingsplaner (Resolution Plans) for finansinstitusjoner med hovedsete i hjemlandet.

Et viktig formål med direktivet er å begrense kostnadene for skattebetalerne som følge av krise i et foretak og unngå at krise i et systemviktig foretak truer finansiell stabilitet. Direktivet legger vekt på at aksjonærer og kreditorer må bære sin andel av kostnadene når et foretak er i krise. Det følger av direktivet at foretakene skal ha et minimum nivå på ansvarlig kapital og tellende gjeld («eligible liabilities») som kan nedskrives eller konverteres til egenkapital (være gjenstand for «bail-in») når en bank er i krise. Innskudd som dekkes av innskuddsgaranti-ordninger skal normalt skjermes fra tap. Enkelte andre typer forpliktelser er unntatt fra «bail-in».

Banklovkommisjonen har fått i oppdrag å vurdere utkast til lovregler som gjennomfører forventede EØS-regler som svarer til krisehåndteringsdirektivet i norsk rett, herunder legge fram forslag om utpeking av krisehåndteringsmyndighet. Selv om EUs krisehåndteringsdirektiv ikke er gjennomført i norsk rett, tilsier hensynene bak kravet til gjenopprettelsesplaner at også norske banker utarbeider slike. De største norske bankene er bedt om å oversende gjenopprettelsesplaner til Finanstilsynet innen utgangen av 2015.

Nye regler for regnskapsmessig behandling av tap på utlån

På regnskapsområdet er det særlig en ny standard for regnskapsmessig behandling av tap på utlån som kan få betydning for bankene. IASB (International Accounting Standards Board) ferdigstilte i juli 2014 en ny standard, IFRS 9, som blant annet inneholder en ny modell for nedskriving av utlån. Standarden skal gjelde fra 2018. For europeiske selskaper (herunder børsnoterte norske foretak) vil bruk av standarden bli obligatorisk fra samme tidspunkt, forutsatt at den innlemmes som forordning i EU.

Etter gjeldende regnskapsregler foretas det nedskriving av utlån først når det foreligger objektive bevis for tapshendelse. Vesentlige finansielle vanskeligheter hos debitor er et eksempel på en slik tapshendelse. Den nye standarden innebærer krav om tapsavsetninger også på nye og "friske" utlån ved at det skal foretas en nedskriving for forventet kredittap som følge av forventet mislighold de nærmeste tolv månedene. For utlån hvor kredittrisikoen har økt vesentlig etter etableringen, skal forventet kredittap nedskrives over utlånenes løpetid. Endret prinsipp forventes å medføre økte tapsavsetninger.

Del 1: Risiko- og kapitalstyring

4 Kapitaldekning

Som nevnt i innledningen er kapitaldekning et sentralt element i konsernets risiko- og kapitalstyring.

Kapitaldekning:

$$\frac{\text{Kjernekapital} + \text{Tilleggskapital}}{\text{Beregningsgrunnlag (Kredittrisiko} + \text{Markedsrisiko} + \text{Operasjonell risiko)}}$$

Beregningene som ligger til grunn for kapitaldekningen er styrt av kapitaldekningsregelverket, modellene konsernet har fått godkjenning for å benytte, og sentrale prosesser i risiko- og kapitalstyringen i konsernet. Hver enkelt eksponering gis en risikovekt som multipliseres med EAD. Summen av alle vektete eksponeringer (beregningsgrunnlaget) danner nevneren i kapitaldekningsbrøken.

Beregningsgrunnlag multiplisert med kapitalkrav er en måleenhet som angir hvor stort tap som kan oppstå i virksomheten under ekstreme forhold. Dette er således en sentral størrelse i vurderingen av konsernets behov for egenkapital for å drive virksomheten på en forsvarlig måte.

For å tilfredsstille myndighetenes krav til kapitaldekning, og rapportering av kapitaldekning, beregnes risikojustert kapital basert på parametere konsernet har fått godkjent av Finanstilsynet. Finanstilsynet godkjenner bankenes IRB-modeller, og hvilke nivåer for de enkelte parameterne i modellene bankene kan bruke for å beregne regulatorisk kapital.

Ved beregning av økonomisk kapital bruker bankene egne modeller, der de selv setter nivået på parameterne i modellene. Mer om risikojustert kapital og sammenligning av økonomisk kapital og regulatorisk kapital i kapittel 6.

4.1 Kapitaldekningsregelverket

Formålet med kapitaldekningsregelverket er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom:

- Et risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Pilar 1 – Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 1 omhandler minstekrav til kapitaldekning, som er 8 prosent. Reglene beskriver hva som kan regnes som ansvarlig kapital og sammensetningen av denne, samt fradragsregler.

Kapitaldekningsregelverket inneholder ulike metoder for å beregne kapitalkravet. De ulike metodene er vist i figuren nedenfor:

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode ¹⁾	Interne målemetoder ¹⁾	Sjablongmetoden ¹⁾
Avansert IRB-metode ¹⁾		AMA-metoden ¹⁾

Figur 1 - Metoder for beregning av kapitalkrav

¹⁾ Metodene krever godkjenning av Finanstilsynet.

For banker som er godkjent for å benytte interne målemetoder (IRB) for kredittrisiko, vil det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko være basert på bankkonsernets interne risikovurderinger. Kapitalkravet vil til en viss grad samsvare med den opplevde risikoen i de underliggende porteføljer, og er derfor mer risikosensitivt enn ved bruk av en standard metode for beregning av kapitalkrav.

Bankene er underlagt særnorske regler i forbindelse med regulatorisk kapitalbehovsberegninger for boliglån:

- Minimum PD skal være 0,2 % for boliglån
- Minimum LGD på porteføljenivå skal være 20 % for boliglån
- Minimum LGD kan ikke være lavere enn Finanstilsynets referansemodell

Kapitaldekningsrapporteringen er foruten det overnevnte underlagt reglene om overgangsordning, som sier at beregningsgrunnlaget minimum må være 80 % av det det ville ha vært beregnet til etter Basel 1 regelverket. Per 2015 øker beregningsgrunnlaget til konsernet med vel 4 mrd. som følge av overgangsordningen.

Pilar 2 – Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging

Pilar 2 er basert på to hovedprinsipper. Bankene skal ha en prosess for å vurdere sin totale kapital i forhold til risikoprofil og en strategi for å opprettholde et tilstrekkelig kapitalnivå.

Proessen for risikovurdering omfatter en vurdering av risikoprofil og kapitalbehov i morselskapet, vesentlige datterselskaper og eierposter i tilknyttede selskaper. Vurderingen gjennomføres årlig, og risikoen kvantifiseres gjennom beregning av risikojustert kapital. Banken benytter både kvantitative modeller og kvalitative vurderinger for å fastsette kapitalbehovet. I tillegg gir stresstester og sensitivitetsanalyser på sentrale nøkkeltall viktige føringer på endelige vurderinger.

Finanstilsynet skal gjennomgå og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier, samt overvåke og sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene.

Pilar 3 – Offentliggjøring av informasjon

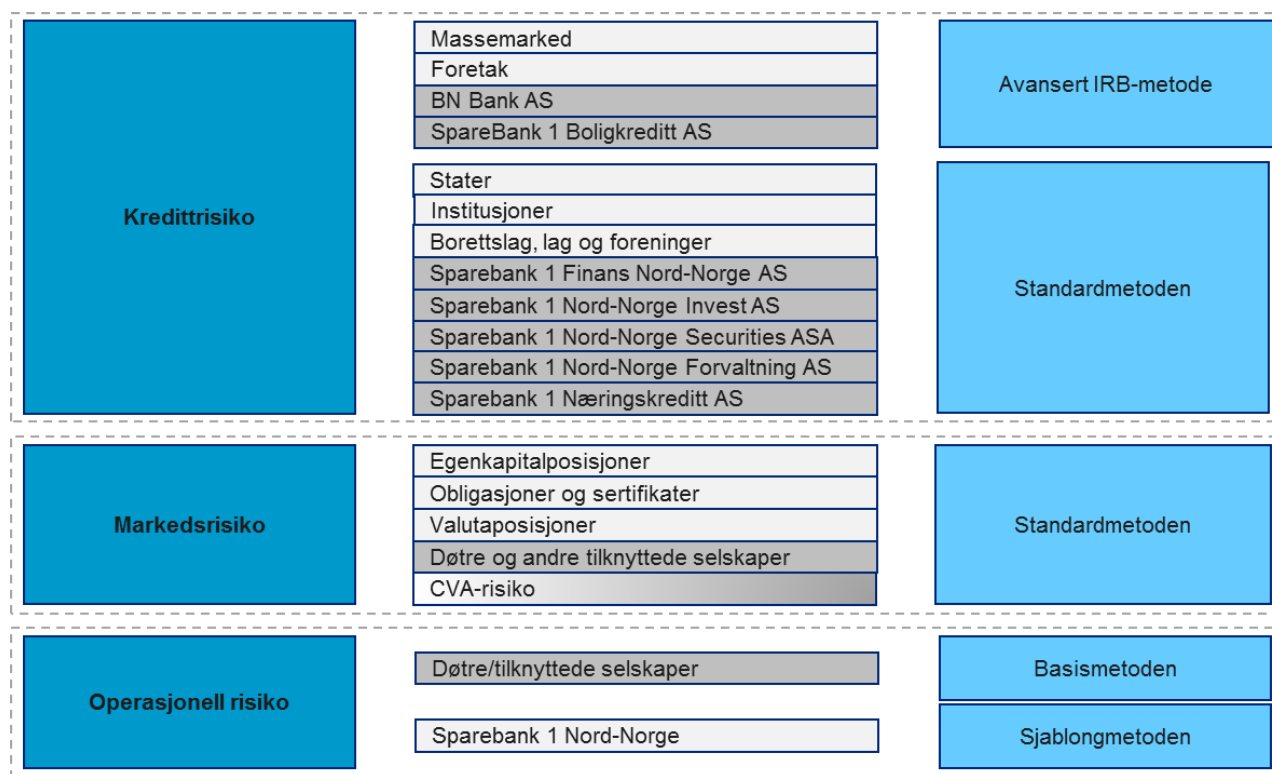
Formålet med pilar 3 er å supplere minimumskravene i pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere institusjonens risikoprofil og kapitalisering, samt styring og kontroll. Utbredt bruk av egne systemer og metoder for å beregne kapitalkravet gjør det vanskeligere å sammenligne bankenes risikoprofil, noe som søkes løst gjennom kommende krav til en mer standardisert pilar 3-rapportering.

4.2 IRB-tillatelser

SpareBank 1 Nord-Norge har hatt godkjenning fra Finanstilsynet til å benytte interne målemetoder (IRB) for kredittrisiko siden 2007. 1.kvartal 2015 mottok SpareBank1 Nord-Norge tillatelse til bruk av IRB-Avansert også for foretaksporteføljen. Dette betyr at det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko er basert på konsernets interne risikomodeller.

SpareBank 1 Nord-Norge har over tid utviklet kontroll- og kvalitetssystemer som gjør at banken oppfyller kravene for å rapporterer operasjonell risiko etter sjablongmetoden (morbank). De resterende deler av konsernet rapporterer fremdeles etter basismetoden for operasjonell risiko.

Figuren nedenfor viser de metodene som SpareBank 1 Nord-Norge bruker ved beregning av kapitalkravene for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Figur 2 - Metoder for beregning av kapitalkravet

4.3 Bufferkrav

Regelverket spesifiserer minimumskrav til

- ren kjernekapitaldekning (4,5 %)
- kjernekapitaldekning (6 %)

- kapitaldekning (8 %)

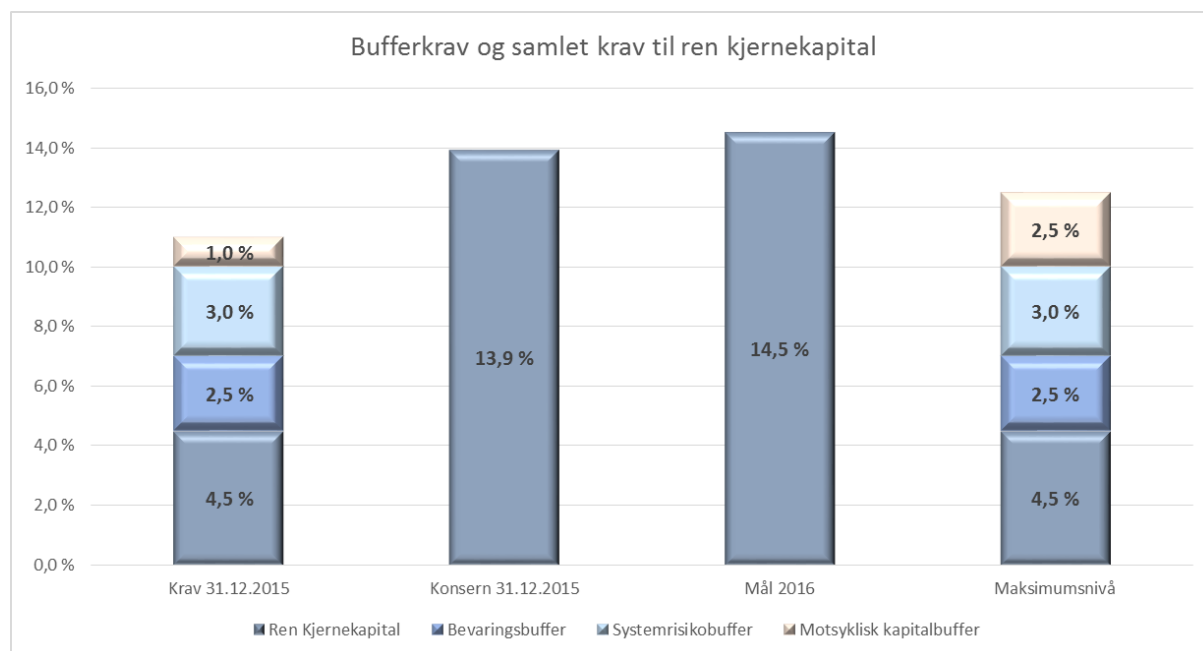
Kjernekapitaldekningen kan bestå av inntil 1,5 % hybridkapital. Kapitaldekningen kan bestå av inntil 2 % tilleggskapital. I tillegg er det definert et sett med buffere som skal dekkes av ren kjernekapital:

- kapitalbevaringsbuffer (2,5 %)
- systemrisikobuffer (3 %)
- SIFI-buffer (inntil 2 %)
- motsyklisk kapitalbuffer (inntil 2,5 %).

Videre vil Finanstilsynet i løpet av 2016 fastsette individuelle krav til Pilar 2-tillegg for norske banker. Formålet med Pilar 2 er at det skal fange opp kapitalbehov knyttet til risikoer som ikke, eller ikke helt, dekkes av kapitalkravene i Pilar 1.

Bankene skal selv vurdere sin risiko og det tilhørende kapitalbehovet, noe som skal gi Finanstilsynet grunnlag til å fastsette individuelle Pilar 2-krav til bankene. P.t er det ikke kommunisert et fastsatt Pilar 2-tillegg til SpareBank 1 Nord-Norge.

Figuren under viser kravet til ren kjernekapitaldekning slik det var pr. 31.12.2015, og maksimumsnivået gitt at de forskjellige bufferkravene strammes til maksimalt. SpareBank 1 Nord-Norge har et langsiktig mål om å tilpasse seg SIFI-kravet selv om konsernet ikke er definert som systemkritisk av Finansdepartementet. Finanstilsynet har uttalt at de forventer at konsernet tilpasser seg dette kravet. I vurderingen av SIFI-kravet vil også kapital som er overført til Stiftelsen (Sparebankstiftelsen SpareBank 1 Nord-Norge) tas med i beregningen. Konsernets mål for ren kjernekapitaldekning er beskrevet i kapittel 4.4 som omhandler konsernets kapitalplan.

Figur 3 - Bufferkrav

4.4 Kapitalplan

Kapitalstyring henger tett sammen med strategisk planlegging, markedsmuligheter (herunder vekststrategier), risikostrategi og kapitalmålsettinger.

Kapitalstyringen i SpareBank 1 Nord-Norge skal først og fremst sikre en tilstrekkelig kapitalstørrelse (soliditet) og en effektiv kapitalanvendelse. Ett av konsernets strategiske mål er å være ubestridt solid. Kapitalstyringen bygger på konsernets risikoprofil, og kapitalmål utformes i tråd med den risikobaserte tilnærmingen i kapitaldekningsregelverket. Styret vedtar kapitalplanen årlig i tilknytning til konsernets ICAAP.

Det er bred deltakelse fra den sentrale ledelsen, fagavdelingene og risikostyringsmiljøet ved utarbeidelse av risikovurderinger og vurdering av kapitalbehov. Konsernets kapitalisering og kapitalmål inngår som en viktig del av konsernets planarbeid og strategiprosess. Resultatene fra de kvantitative og kvalitative vurderingene er godt forankret i fagmiljøene, balansekomitéen og konsernledelsen, før styret til slutt fastsetter kapitalmålet.

Konsernets kapitalmål for ren kjernekapitaldekning er 14,5 % innen 2016.

Det er en langsiktig målsetning at konsernet i en normalsituasjon skal ha en intern kapitalbuffer på minimum ½ prosentpoeng over myndighetspålagte minstekrav. Denne interne planleggingsbufferen vurderes som tilstrekkelig for å gi konsernet nødvendig fleksibilitet og handlingsrom dersom uforutsette hendelser skulle påvirke den forventede utviklingen i ren kjernekapitaldekning. I tillegg utgjør Stiftelsen en ekstra sikkerhet som kapitalreserve.

Kapitalmålet settes for å sikre at SpareBank 1 Nord-Norge, for hvert enkelt selskap og konsolidert, har tilstrekkelig kapital til å oppfylle:

- Interne pålagte krav til kapital i forhold til underliggende risiko i virksomheten, dvs. konsernets egen vurdering av sitt kapitalbehov i henhold til ICAAP (Pilar 2). Interne krav inkluderer en vurdering av forventninger til soliditet fra kapitalmarkedet ettersom dette påvirker konsernets tilgang på kapital.
- Regulatorisk kapitaldekning: Offentlig pålagte myndighetskrav i forhold til kapitaldekning

I tillegg til ovennevnte skal kapitalstyringen i konsernet bidra til å

- sikre konkurransedyktige vilkår i innlånsmarkedet (rating perspektiv)
- tilfredsstille eierens krav til egenkapitalavkastning (konkurransedyktig egenkapitalavkastning)
- sikre at konsernet og datterselskapene kan utnytte vekstmuligheter i markedet

4.5 Kapitaldekning og konsolidering

SpareBank 1 Nord-Norge eier 14,5 % av SpareBank 1 Boligkreditt AS (per 31.12.15), 23,5 % av BN Bank og 20,8 % av SpareBank 1 Næringskreditt. Eierandelene er, etter godkjenning av Finanstilsynet, tatt inn i kapitaldekningen etter reglene om proporsjonal konsolidering.

SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Kredittkort behandles kapitaldekningsmessig etter reglene om vesentlige eierposter i annet finansforetak. Dette gir et fradrag i ren kjernekapital på 817 mill kroner, samt øker beregningsgrunnlaget med 2 358,5 mill kroner.

Beløp i mill kroner	Org.nr	Antall aksjer	Kostpris	Bokført verdi	Stemme-rett	Regnskapsmessig konsolidering	Kapital-krav	Ansv.kapi- tal	Kap. dekning
Datterselskap									
Selskaper som er fullt- og proporsjonalt konsolidert for kapitaldekningsformål									
EiendomsMegler 1 Nord-Norge AS	931262041	21.100	28	30	100,00 %	Oppkjøpsmetoden 100 %			IA
SpareBank 1 Nord-Norge Finans AS	930050237	83.400	476	476	100,00 %	Oppkjøpsmetoden 100 %	308.263	620.748	16,1 %
SpareBank 1 Nord-Norge Portefølje AS	935491533	18.227	67	38	100,00 %	Oppkjøpsmetoden 100 %			IA
Nord-Norge Eiendom IV AS	991391142	1.685	20	20	100,00 %	Oppkjøpsmetoden 100 %			IA
Alsgården AS	966850582	513	78	78	100,00 %	Oppkjøpsmetoden 100 %			IA
Fredrik Langesg 20 AS	962315666	42	30	30	100,00 %	Oppkjøpsmetoden 100 %			IA
SpareBank 1 Nord-Norge Forvaltning ASA	982699355	300.000	7	8	100,00 %	Oppkjøpsmetoden 100 %	779	7.312	74,6 %
SpareBank 1 Regnskapshuset Nord-Norge AS	851987142	2.350	44	44	100,00 %	Oppkjøpsmetoden 100 %			IA
BN Bank ASA	914864445	3.317.338	209	823	23,50 %	Egenkapitalmetoden 23,50 %	1.452.433	4.115.750	22,7 %
SpareBank1 Boligkreditt AS	988738387	8.918.628	1.339	1.411	14,45 %	Egenkapitalmetoden 14,45 %	5.792.642	11.650.953	16,1 %
SpareBank1 Næringskreditt AS	894111232	3.041.400	380	395	20,83 %	Egenkapitalmetoden 20,83 %	1.221.573	2.340.211	15,3 %
Selskaper som ikke er konsolidert inn i SNN's konsernregnskap, men hvor det foreligger innkudd av ansvarlig kapital som er fratrukket i ansvarlig kapital i konsernets kapitaldekning									
SpareBank 1 Gruppen AS	975966372	381.498	715	1.584	19,50 %	Egenkapitalmetoden 19,50 %			
Selskaper som ikke er konsolidert inn i SNN's konsernregnskap, og hvor det ikke foreligger innkudd av ansvarlig kapital som er fratrukket i ansvarlig kapital i konsernets kapitaldekning									
Alliansesamarbeidet SpareBank 1 DA	986401598	2	18	18	17,74 %	Egenkapitalmetoden 17,74 %			
SpareBank 1 Kredittkort AS	975966453	513.952	159	177	19,83 %	Egenkapitalmetoden 19,83 %			
SpareBank 1 Mobilbetaling AS	SUS	1.635	16	16	19,69 %	Egenkapitalmetoden 19,69 %			
SpareBank1 Markets AS	992999101	226.555	77	48	9,99 %	Oppkjøpsmetoden 9,99 %			
Bank 1 Oslo Akershus AS	910256351	218.841	78	146	4,80 %	Oppkjøpsmetoden 4,80 %			
Bank Tavrishesky, Russland	0	104.821.999	122	0	9,26 %	Oppkjøpsmetoden 9,26 %			

Figur 4 - Konsolidering

SpareBank 1 Nord-Norge legger vekt på at alle enheter i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering til enhver tid. Det er ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskapene, eller mellom datterselskapene ut over det som følger av regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger.

For beskrivelse av hvert enkelt selskap henvises det til kapittel 14 i årsrapporten for 2015 (snn.no).

Beløp i mill kroner	31.12.15	31.12.14	31.12.13
Kjernekapital			
Eierkapital	1 807	1 807	1 807
Overkursfond	843	843	843
Sparebankens Fond	4 074	3 745	3 565
Utjevningsfond	1 179	1 020	776
Gavefond	180	332	163
Fond for urealiserte gevinster	80	- 30	- 2
Annen egenkapital	1 798	1 611	1 327
Minoritetsinteresser		15	23
Sum balanseført egenkapital	9 961	9 343	8 502
Fradrags for avsatt utbytte	- 260	- 522	- 154
Fradrags for netto pensjonsmidler	- 82	- 51	- 136
Fradrags for fond for urealiserte gevinster	0	0	69
Justert kjernekapital fra konsolidert finansinstitusjon	- 48	80	- 163
Fondsobligasjon 1)	743	681	653
Fradrags for utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler	- 78	- 113	- 114
Fradrags for ansvarlig kapital i finansinstitusjoner	- 817	- 591	- 174
Fradrags for forventet tap utover regnskapsmessige avsetninger	- 309	- 385	- 94
Kapitaldekningsreserve (50%)	0	0	- 606
Sum kjernekapital	9 110	8 442	7 783
Tilleggskapital			
Evigvarende ansvarlig kapital	0	0	0
Tidsbegrenset ansvarlig kapital	1 341	1 284	1 160
Fradrags for ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	- 93	- 43	- 174
Fradrags for forventet tap utover regnskapsmessige avsetninger	0	0	- 94
Kapitaldekningsreserve (50%)	0	0	- 606
Sum tilleggskapital	1 248	1 241	286
Ansvarlig kapital	10 358	9 683	8 069
Risikovektet beregningsgrunnlag			
<i>Kapitalkrav for:</i>	Kapitalkrav (8 %)	Kapitalkrav (8 %)	Kapitalkrav (8 %)
Kreditrisiko IRB	33 670 2.695	36 638 2.931	26 778 2.142
Kreditrisiko unntak- og innføringsportefølje IRB (Standardmetoden)	17 931 1.434	20 457 1.637	20 443 1.635
Gjeldsrisiko	156 12	235 19	263 21
Egenkapitalrisiko (Markedsrisiko)	219 18	500 40	501 40
Valutarisiko		143 11	276 22
Operasjonell risiko	3 536 283	3 177 254	2 966 237
Fradrags for ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner		0	- 348
Fradrags for forventet tap utover regnskapsmessige avsetninger		0	- 47
CVA tillegg	751 60	688	
Kapitaldekningsreserve		0	- 97
Totalt beregningsgrunnlag	56 263 4.502	61 838 4.791	49 621 3.969
Tillegg for "gulv" etter Basel I iht. overgangsordning	4 064 325	0	8 368 669
Korrigert IRB beregningsgrunnlag	60 327	61 838	57 989
Korreksjon andel "gulv" etter Basel I	20,00 %	20,00 %	20,00 %
Kapitaldekning	17,2 %	15,7 %	13,9 %
Kjernekapital	15,1 %	13,7 %	13,4 %
Tilleggskapital	2,1 %	2,0 %	0,5 %
Ren kjernekapitaldekning	13,9 %	12,6 %	12,3 %

1) Fondsobligasjoner kan utgjøre inntil 15 prosent av kjernekapitalen, mens overskytende del teller som evigvarende tilleggskapital.

Figur 5 - Kapitaldekning konsern

Konsernet hadde ren kjernekapitaldekning på 13,9 % ved årsslutt 2015. Prognosene viser at konsernet trolig vil nå sitt mål om 14,5 % ren kjernekapitaldekning i 2016. Dette kommenteres ytterligere i kapittel 5.3 (ICAAP).

Minstekrav til ansvarlig kapital under pilar 1 pr. risikotype fremgår av figuren under.

Beløp i mill kroner	31.12.15	31.12.14	31.12.13
Spesifikasjon av minimum krav til ansvarlig kapital inkl.	Kapitalkrav	Kapitalkrav	Kapitalkrav
Kreditrisiko	4.129	4.467	3.649
Markedsrisiko	30	70	83
Operasjonell risiko	283	254	237
CVA tillegg	60		
Kapitalkrav knyttet til overgangsordninger	325	0	669
Samlet minimumskrav til ansvarlig kapital	4.827	4.791	4.639

Figur 6 - Spesifikasjon av minimumskrav til ansvarlig kapital

Forfallsstruktur for ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner fremgår av figuren under.

Forfallsstruktur	31.12.15	31.12.14	31.12.13
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital			
2019 3 mnd Nibor + 2,40 (Call opsjon 2014)			100
2019 fast rente 8,35 (Call opsjon 2014)			350
2015 3 mnd Euribor + 0,45 (Call opsjon 2010) EUR			
2013 mnd Euribor + 2,75 (Call option 2017)			
2022 mnd Nibor + 2,75 (Call opsjon 2017)	500	500	500
2024 mnd Nibor + 1,5 (Call opsjon 2019)	350	350	
Over-/underkurs ansvarlig lån			
Valuta agio/disagio tidsbegrenset			
Sum tidsbegrenset ansvarlig lånekapital	850	850	950
Evigvarende fondsobligasjoner			
2033 6mnd Nibor+margin (USD 60 mill.)(Call opsj 2013)			
2099 3mnd Nibor + 4,75 (Call option 2017)	500	500	500
Fondsobligasjon valuta agio/disagio			
Sum evigvarende fondsobligasjon	500	500	500
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	1.350	1.350	1.450
Gjennomsnittlig rente NOK	4,55 %	5,24 %	5,33 %
Gjennomsnittlig rente USD	2,92 %	2,92 %	2,92 %

Figur 7 – Forfallsstruktur ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner

4.5.1 Kapitaldekning døtre

Informasjon om kapitaldekning for døtre som leverer kapitaldekningsoppgave fremgår av figurene under.

Beløp i tusen kroner		
Kjernekapital	31.12.2015	31.12.2014
Aksjekapital	417.000	307.000
Overkursfond	59.000	59.000
Annen egenkapital	166.812	155.604
Sum balanseført egenkapital	642.812	521.604
Fradrags for avsatt utbytte	-95.801	-85.770
Fradrags for overfinansiering av pensjonsforpliktelser	-2.263	-
Fradrags for utsatt skatt	-	-
Sum kjernekapital	544.748	435.834
Tilleggskapital	76.000	76.000
Sum tilleggskapital	76.000	76.000
Ansvarlig kapital	620.748	511.834
Risikovektet beregningsgrunnlag		
Kapitalkrav for:		
Kredittrisiko IRB		-
Kredittrisiko - Standardmetoden	3.583.751	3.144.563
Gjeldsrisiko		-
Egenkapitalrisiko (Markedsrisiko)		-
Valutarisiko		-
Operasjonell risiko	269.533	230.059
Fradrags for ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner		-
Fradrags for forventet tap utover regnskapsmessige avsetninger (100 %		-
Kapitaldekningsreserve		-
Totalt beregningsgrunnlag	3.853.284	3.374.622
Kapitaldekning	16,11 %	15,17 %
Kjernekapitaldekning	14,14 %	12,92 %
Tilleggskapital	1,97 %	2,25 %
Ren kjernekapitaldekning	14,14 %	12,92 %

Figur 8 - Kapitaldekningsberegning SpareBank 1 Nord-Norge Finans AS

Beløp i tusen kroner		
Ansvarlig kapital	31.12.2015	31.12.2014
Aksjekapital	3.000	2.000
Overkursfond	4.313	3.600
Annen egenkapital og fratrekk for immaterielle eiendeler	- 1	18
Sum balanseført egenkapital	7.312	5.618
Fradrags for avsatt utbytte	-	-
Fradrags for overfinansiering av persjonsforpliktelser	-	-
Fradrags for utsatt skatt	-	-31
Sum kjernekapital	7.312	5.587
Beregningsgrunnlag	15.025	14.125
Kapitaldekning	48,67 %	39,55 %
Kjernekapitaldekning	48,67 %	39,55 %
Ren kjernekapitaldekning	48,67 %	39,55 %

Figur 9 - Kapitaldekningsberegning SpareBank1 Nord-Norge Forvaltning ASA

Som beregningsgrunnlag for Forvaltning benyttes det høyeste beløpet etter beregning etter standardmetoden, minstekrav til startkapital eller andel av faste kostnader. For 2015 benyttes minstekravet til startkapital, kr 15 025 000, som gir kapitaldekning på 48,67 % (39,55 % i 2014).

4.6 Uvektet kapitalandel (Leverage ratio)

Krav til uvektet kapitalandel planlegges innført i EU. Foreløpig tyder planene på at dette kravet skal innføres i 2018, som et supplement til risikovektet kapitalkrav.

Uvektet kapitalandel er definert som et kapitalmål dividert med et eksponeringsmål:

$$Uvektet\ kapitalandel = \frac{kapitalmål}{eksponeringsmål}$$

Kapitalmålet vil etter all sannsynlighet bestå av ren kjernekapital, og eksponeringsmålet vil være konsernets forvaltningskapital og utenombalanseposter. (Tall pr 31.12.2015)

<u>Engasjementstype</u>	<u>Engasjement</u>
Obligasjoner med fortrinnsrett	8.934
Engasjementer med samme risikovekt som stater og sentralbanker	8.946
Engasjementer med institusjoner	10.014
Engasjementer med pantessikkerhet i fast eiendom	74.727
Massemarked	2.918
Foretak	19.361
Øvrige	5.418
Misligholdte engasjementer	66
Derivater	9.927
Øvrige utenombalansposter	11.805
 Eksponeringsmål (sum engasjement)	 152.116
Kapitalmål (sum kjernekapital)	9.110
 Uvektet kjernekapitalandel	 5,99 %

Figur 10 - Uvektet kapitalandel (Leverage ratio)

Uvektet kjernekapitalandel for konsernet var 5,99 % pr. 31.12.2015.

Norges Bank indikerer i *Finansiell Stabilitet 2015* at kravet til uvektet kapitalandel i Norge bør ligge på seks prosent. Videre anbefaler hovedstyret i Norges Bank at:

- Et tilstrekkelig høyt krav til uvektet kapitalandel kan erstatte overgangsregelen (Basel I-gulvet).
- Krav til uvektet kapitalandel bør ha bufferkrav, i samsvar med kravene til risikovektet kapital.
- Systemviktige banker bør ha høyere krav enn andre banker.
- Det samlede kravet må være høyt nok til at bankene opprettholder dagens nivå på uvektet kapitalandel på om lag seks prosent.
- Nivået på krav til uvektet kapitalandel bør være offentlig.

Finanstilsynet har foreslått at man avventer fastsettelse av krav til uvektet kapitalandel inntil regelverket på området er fastsatt i EU. Finanstilsynet har i brev til Finansdepartementet foreslått at kravet til uvektet kapitalandel for norske banker bør ligge betydelig over dagens minstekrav i EU på 3 %.

For SpareBank 1 Nord-Norge, med en høy andel PM-utlån (PM/BM ca. 70/30), vil kravet til uvektet kapitalandel slå hardere ut enn for banker som har høyere relativ BM-eksponering. Dette skyldes at PM-utlånene har lavere kapitalkrav enn BM-utlånene under dagens regelverk, mens de vil ha samme vekting som BM-utlån ved beregning av uvektet kapitalandel.

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Nord-Norge skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og den skal samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- en god risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risiko- og kapitalstyring
- en god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen
- i størst mulig grad å prise produkter i tråd med den underliggende risikoen
- å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatte forretningsstrategi
- å utnytte synergi- og diversifiseringseffekter
- å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad

5.2.1 Rammeverk og prosess for risiko- og kapitalstyring

Fornyelse og revisjon av overordnede og sentrale styringsdokumenter er gjenstand for årlig drøfting og behandling av styret. Dette for å sikre bred forståelse for sammenhengen mellom et godt rammeverk for styring og kontroll, og aktivt bruk av rammer/mål for styring av risiko sett mot kravene i kapitaldekningsreglene.

SpareBank 1 Nord-Norges rammeverk for identifisering og styring av risiko fremgår av skissen nedenfor:

Figur 12 - Rammeverk for risiko- og kapitalstyring i SNN

SpareBank 1 Nord-Norge gjennomfører løpende revisjon av konsernets forretningsstrategi. Dette innebærer en gjennomgang av endringer i rammebetingelser, herunder konkurransesituasjonen, krav fra offentlige myndigheter, endring i kundeatferd og krav til kompetanse og organisering.

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring, er rammeverket basert på vesentlige elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet etter.

- Strategisk målbilde
- Organisering og organisasjonskultur
- Risikoidentifikasjon
- Risikoanalyse
- Risikostrategier
- Kapitalstyring (inkl. avkastning og kapitaldekning)
- Rapportering
- Oppfølging
- Beredskapsplaner
- Compliance (etterlevelse)

I prosessen for risiko- og kapitalstyring er organisasjonskulturen grunnmuren for de andre elementene.

Organisasjonskultur

Organisasjonskulturen er grunnmuren i konsernets risiko- og kapitalstyring og omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak, og SpareBank 1 Nord-Norge har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer (SNN-koden) som er kommunisert og gjort kjent i hele organisasjonen. SNN-koden setter fokus på holdninger og etikk og hvordan vi gjør forretninger med kunder og andre forbindelser i SpareBank 1 Nord-Norge, og utgjør et viktig element i styring av omdømmerisiko.

5.2.2 Oppfølging og rapportering

Ledelsesinformasjonssystemer

Konsernet har implementert et styringsverktøy, «Kvalitet- og risikostyring», som er designet for å håndtere

- Forbedringstiltak
- Tap og hendelser
- Kundeklager
- Kontroller
- Risikoanalyser

Systemet er bygd opp for å dokumentere og følge opp arbeidet med styring og kontroll. Alle risikoanalyser, kontroller, rapporter og hendelser dokumenteres i systemet, og rapporter blir utformet på basis av denne dokumentasjonen, som blant annet inkluderer:

- Den årlige lederrapporteringen
- Finanstilsynets moduler for styring og kontroll
- Risikoanalyser (strategisk risikoanalyse, prosessanalyser etc.)
- Internrevisjonens rapporter
- Kommunikasjon med Finanstilsynet
- Konsernets egne kontroller og undersøkelser

Alle identifiserte forbedringsområder, både som følge av tilbakemeldinger fra internrevisjonen og Finanstilsynet, og fra egne kontroller og analyser, registreres og følges opp i systemet.

Ansvarliggjøring og automatisk oppfølging gjør at forbedringsarbeidet effektiviseres, og er et viktig ledd i konsernets kvalitets- og forbedringsarbeid.

Kvartalsvis risikorapport

Avdeling for risikostyring rapporterer kvartalsvis til administrasjonen og styret. Risikorapporten inneholder informasjon om status og utvikling i risikobildet, samlet og fordelt på de sentrale risikogruppene (se kapittel 7 for informasjon om de sentrale risikogruppene).

Risikorapporten tar utgangspunkt i styringsrammeverket, spesielt risikostrategien og strategiene for hver enkelt risikotype. Status og utvikling ift. måloppnåelse, rammeutnyttelse og eventuelle brudd rapporteres under hver risikokategori.

Rapporten inneholder også en oversikt over nøkkelindikatorer definert i konsernets gjenopprettingsplan (RRP) som er nærmere beskrevet under kapittel 5.4 og i årsrapporten for 2015 under kapittelet «Risikostyring, internkontroll og kapitalstyring». Nøkkelindikatorene er de nivåer eller nøkkeltall som er vurdert som kritisk ift. krisehåndtering. Kontinuerlig overvåking og rapportering av disse er viktig for å raskest mulig kunne identifisere en krise og iverksette nødvendige tiltak avhengig av krisens egenskaper og omfang, og ut fra en vurdering av aktuelle beredskapstiltak.

Compliancerapport

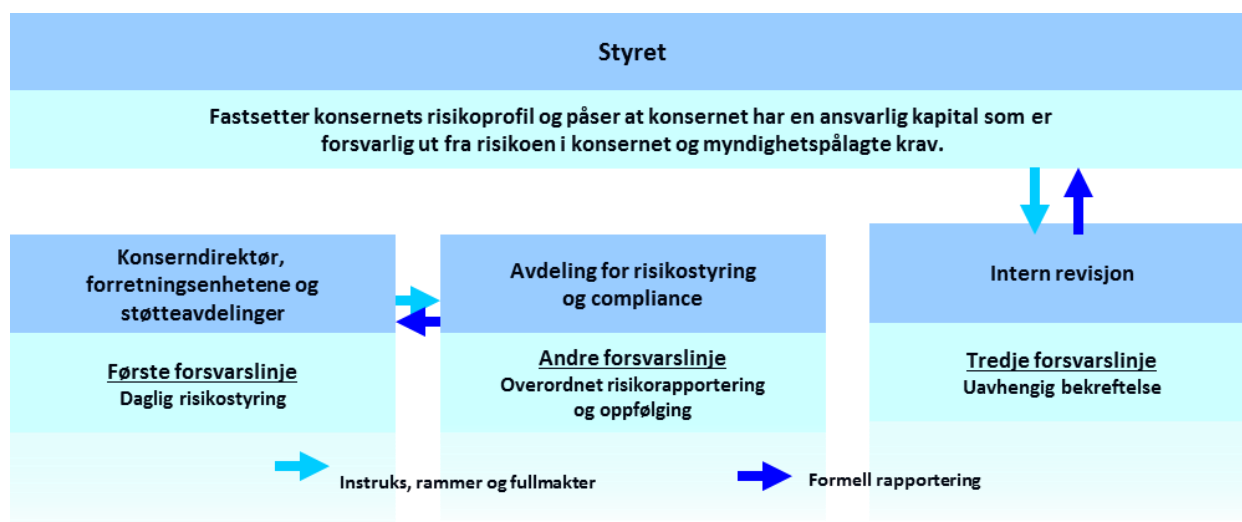
Complianceutvalget rapporterer halvårlig til ledelsen og styret. Rapporten oppsummerer complianceutvalgets arbeid med endringer i lovverk og ny regulering, samt implementering av dette i organisasjonen. Risikofaktorer knyttet til implementering og etterlevelse av slike endringer eller nye reguleringer, og en oppsummering av risikobildet på området er sentralt i rapporten.

5.2.3 Ansvar for risikostyring og kontroll

Et viktig fundament i en effektiv risikostyring er en sterk risikokultur som kjennetegnes ved høy bevissthet om kvalitet og risikostyring i hele konsernet. Et slikt grunnlag innebærer at hver medarbeider har en god forståelse for bankens virksomhet og egne handlinger, og de risikoer som er forbundet med dette.

Ansaret for risikostyring er delt mellom styret, styrene i datterselskapene, konsernledelsen og linjeledelsen. Det er lagt vekt på ansvar gjennom personlige fullmakter og uavhengighet mellom forretningsområdene og de enhetene som overvåker forretningsområdene.

Alle ledere er ansvarlige for å ha full innsikt i risikobildet innenfor eget forretnings- og/eller fagområde til enhver tid. For å tilfredsstille konsernets overordnede mål, har konsernet valgt en tredeling av risikostyringsprosessen:

Figur 13 - Ansvar og roller i risikostyringen

De mest sentrale rollene i risikostyringsprosessen er:

- en utøvende funksjon (inkluderer både linje (kundeansvar) og fagavdelinger - styring/støtte/kontroll)
- en uavhengig overvåkingfunksjon (avdeling for risikostyring og IT)
- en uavhengig bekreftelsesfunksjon (intern revisor)

Konsernets kontroll- og styringsmodell skal sikre uavhengighet i beslutning og rapportering. Et viktig prinsipp er derfor at risikostyringsprosessen er en integrert del av den daglige virksomheten. Konsernets ledelsesstruktur reflekterer lovkravene for børsnoterte selskaper generelt og finansiell virksomhet spesielt.

Styret i SpareBank 1 Nord-Norge har det overordnede ansvaret for konsernets risikoeksponeringer og håndtering av de ulike risikoområdene. Dette innebærer ansvar for å fastsette de overordnede målsettingene som definerer risikoprofil, avkastningsmål og kapitalstyring. Styret fastlegger også de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i konsernet, samt alle vesentlige aspekter ved risikostyringsmodellene og beslutningsprosessene.

Konsernets kontroll- og styringsmodell, herunder roller og ansvar, er beskrevet i kapittelet «Risikostyring, internkontroll og kapitalstyring» i årsrapporten for 2015 på vår hjemmeside.

5.2.4 Compliance (etterlevelse)

Konsernet er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter, samt interne retningslinjer og policyer. Effektive virkemidler for å oppnå dette er:

1. Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i organisasjonen.
2. En prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter
3. En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

4. En prosess for oppfølging, rapportering og evaluering av etterlevelsen av interne rammer, retningslinjer og policyer.
5. En sterk organisasjonskultur og de etiske retningslinjene i SNN-koden bidrar til god etterlevelse.

Complianceutvalget fanger opp og kommuniserer nye lover og forskrifter, eller endringer i gjeldende regelverk. Complianceutvalget samarbeider med Complianceavdelingen og avdeling for risikostyring og IT for å implementere og følge opp etterlevelsen av disse, samt rapportere til ledelsen og styret på status og fremdrift. Eventuelle risikoer forbundet med endringer i regelverk eller etterlevelse kommuniseres til ledelsen og styret i periodiske rapporter eller direkte til CRO ved behov.

5.3 ICAAP

Gjennom lovverket er SpareBank 1 Nord-Norge underlagt et regelverk for minstekrav til kapitaldekning og soliditet. CEBS (Committee of European Banking Supervisors) har gitt retningslinjer for tilsynsmyndigheter når de skal vurdere institusjonenes prosesser for styring av risiko og kapitalbehov i form av en ICAAP-prosess (Internal Capital Adequacy Assessment Process).

Styret er ansvarlig for å initiere ICAAP-prosessen og kapitalplanleggingen, samt godkjenne utforming og metodevalg. I tillegg er styret ansvarlig for å sette mål for konsernets kapitalnivå som er tilpasset risikoprofil og forretningsmessige rammebetingelser. Denne prosessen er en integrert del av konsernets samlede risikostyring. Prosessen skal være risikodrevet og omfatte:

Figur 14 - ICAAP

Risiko- og kapitalvurderingsprosessen tar utgangspunkt i konsernets strategiske målbilde. På grunnlag av det strategiske målbildet og forretningsplanen utarbeides det en fremskrivning av forventet finansiell utvikling samt fremtidsscenarioer knyttet til en nedgangskonjunktur og kapitalstress som minimum varer i fem år.

Det er etablert prosesser i SpareBank 1 Nord-Norge for å vurdere kapitalbehovet i forhold til risikoprofil og kvalitet på etablerte risikostyrings- og kontrollsystemer. Prosessen og dens resultater blir dokumentert skriftlig i en årlig ICAAP-rapport. Rapporten ble sendt Finanstilsynet i desember 2015, og konserndirektør risikostyring og IT er ansvarlig for gjennomføring av kapitalvurderingsprosessen.

5.3.1 Formål

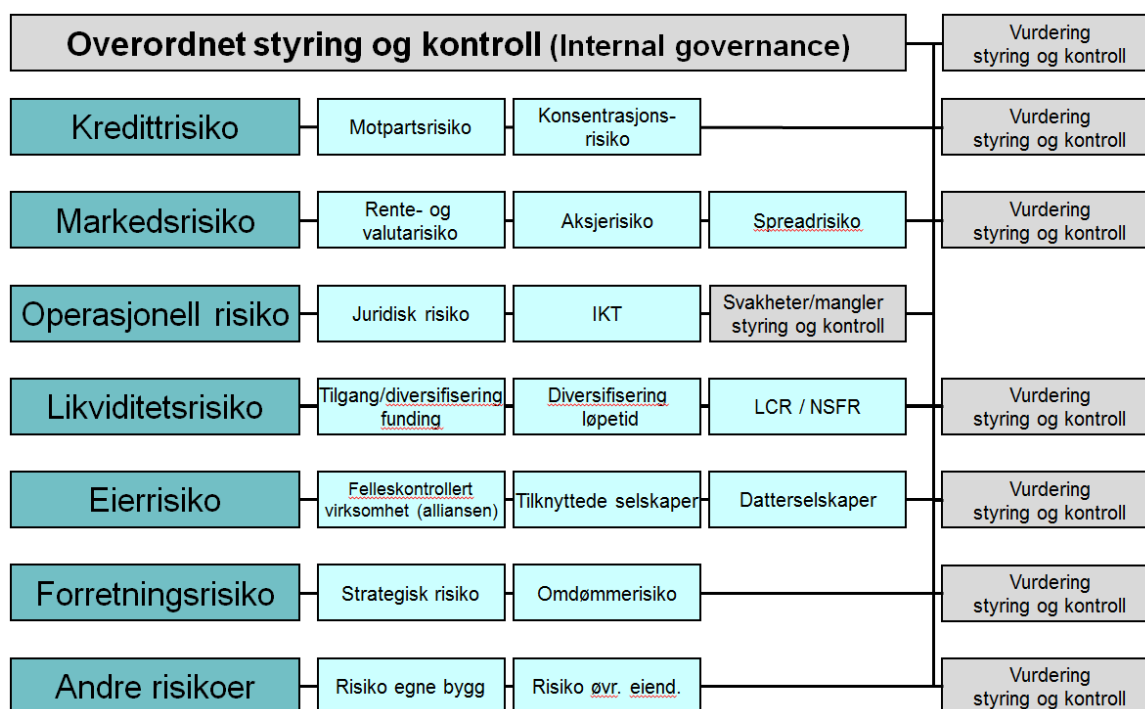
Styring av risiko og kapitalanvendelse er et sentralt virkemiddel i SpareBank 1 Nord-Norge for å nå bankens målsettinger slik de er nedfelt i bankens forretningsstrategi. Konsernets lønnsomhet og mulighetene for å oppfylle målsettingene overfor egenkapitalbeviserne, ansatte og samfunnet, er avhengig av evnen til å identifisere, måle, styre og prise de risikoer som oppstår i forbindelse med

tilbudet av finansielle produkter og tjenester. Risikostyringen skal sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning gjennom:

- En sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring og kvalitet
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen
- En effektiv kapitalanskaffelse og kapitalanvendelse i forhold til konsernets strategiske målbilde og vedtatte forretningsstrategi
- Tilfredsstillende kapitaldekning
- Konkurransedyktig avkastning
- At konsernet minimum klarer å opprettholde nåværende internasjonale ratinger
- Å unngå at uventede hendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter
- Utnyttelse av vekstmuligheter i konsernets definerte markedsområde

5.3.2 Risikotyper

Alle vesentlige risikoer er gjenstand for fortløpende vurderinger gjennom året. De vesentligste risikoer kvantifiseres gjennom forventet tap og behov for økonomisk kapital og er et viktig grunnlag for bankens prosess for kapitalstyring. Kapitalvurderingsprosessen innbefatter hoved- og underrisikogrupper som vist nedenfor. Sentralt i vurderingen av kapitalbehov er også vurdering av styring og kontroll knyttet til de ulike forretnings- og risikoområder.

Figur 15 - Risikotyper, styring og kontroll

Det er en grunnleggende målsetting at den risikojusterte kapitalen i størst mulig grad, og innenfor den vedtatte forretningsstrategien, skal allokere til de områdene som gir høyest risikojustert avkastning.

5.3.3 Prognoser og stresstester

I løpet av de siste tiårene har finansiell stabilitetsanalyse fått en stadig mer sentral rolle i mange sentralbanker, derigjennom nye krav til finansinstitusjonene. Dette må ses i sammenheng med at finansmarkedene er blitt dypere og finansielle kriser har inntruffet hyppigere. Et viktig element i analysen av finansiell stabilitet er å undersøke hvor sårbart det finansielle system er overfor makroøkonomiske forstyrrelser. Dette kan gjøres ved hjelp av prognoser og stresstester.

Hovedformålene med prognosemodellen er å vurdere konsernets resultat-, risiko- og soliditetsutvikling gitt ulike scenarioer der konjunkturutviklingen er svak, og gi tilhørende anslag på kapitalbehovet. Utfordringen er å identifisere relevante framtidige scenarioer der risikoen øker, og å konstruere en god sammenheng mellom makroutviklingen i scenarioene og mikroutviklingen for sentrale variabler som påvirker resultatet, balansen og risikonivå.

Scenarioene i SNNs ICAAP er relevante da de dekker forhold som anses å kunne forstyrre den makroøkonomiske stabiliteten i norsk økonomi med påfølgende økning i risikoen i konsernet. Prognosemodellen tilfredsstiller kravene i kapitaldekningsreglene. Dette gjelder krav som stilles til IRB-banker gjennom kapitalkravsforskriften (Pilar 1) og retningslinjer for vurdering av risikonivå og beregning av kapitalbehov i institusjonene (Pilar 2).

Eksterne krav til stresstester og scenarioer

Kapitalkravsforskriftens § 16-1 stiller krav om identifisering av forhold som påvirker kredittrisiko, soliditet og porteføljer i negativ retning, samt krav om at disse forholdene skal stresstestes minst årlig.

Stresstesting er altså en forutsetning for IRB-godkjenning. Stresstestene skal vise effekten på kapitaldekningen og evnen til å oppfylle minimumskravet til kapital. Forskriften sier ikke noe om hvor alvorlig scenario man skal analysere, men peker på at det skal drøftes hvordan en konjunkturedgang påvirker kredittrisikoen.

Den europeiske banktilsynscomiteen (CEBS)¹ har i notat av 26. august 2010 offentliggjort reviderte retningslinjer for stresstesting. Finanstilsynet understreker at retningslinjene for stresstesting inngår som deler i retningslinjene for pilar 2-prosessen og utfyller rundskriv 21/2006 «Pilar 2 i nytt kapitaldekningsregelverk – retningslinjer for vurdering av risikonivå og beregning av kapitalbehov i institusjonene».

I forbindelse med ICAAP er det krav om at effektene av en alvorlig lavkonjunktur skal analyseres. Fra Finanstilsynets rundskriv 21/2006 refererer vi²:

¹ Nye retningslinjer for stresstesting kalt "CEBS Guidelines on Stress Testing (GL32)" gjeldende fra 31.12.2010

² Dette avsnittet er basert på presentasjon av Finanstilsynet v/Jon Hellevik 18. september 2007 i Norges Bank.

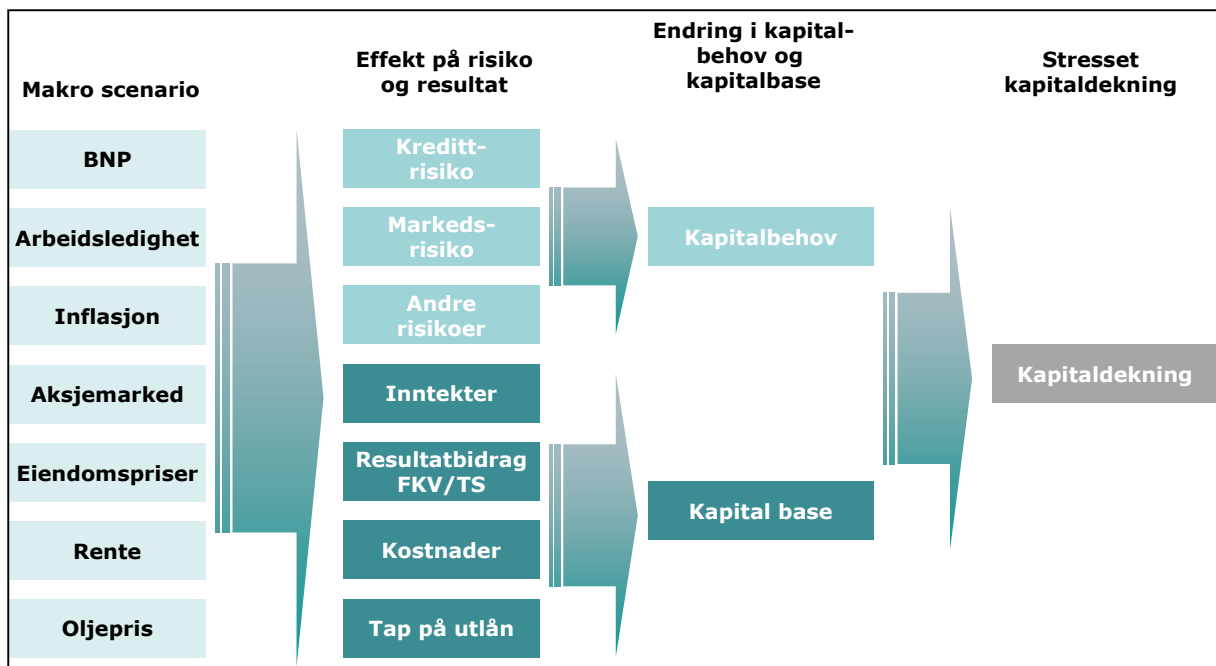
- Stresstesting inngår som en sentral del i ICAAP og kapitalplanlegging
- Institusjonen skal ta stilling til hvordan den kan leve gjennom nedgangskonjunkturer med negative resultater, og der det kan være problematisk å innhente ny egenkapital
- Et ekstraordinært, men sannsynlig scenario skal inkludere:
 - Tilbakeslaget skal vare i minst tre år
 - Vise påvirkning på inntjening og soliditet
 - Vise påvirkning på overholdelse av minimumskravet
 - Vise oppfyllelse av kapitalkrav gjennom resesjon, herunder ledelsesinngripen
 - Fremskrivning av finansiell situasjon/ likviditetssituasjon

En annen viktig referanse er Committee of European Banking Supervisors (CEBS) «Technical Aspects of Stress testing under the Supervisory Review Process – CP12» som også gir en rekke føringer til hva stresstestene under Pilar 2 bør inneholde. Vi merker oss spesielt kapittel IV.3.b. «Stress testing for IRB institutions» og definisjonen av «scenariostresstest» og «sensitivitetsstresstest» i avsnitt 16:

- Scenariostresstest – viser virkning på resultat/soliditet av bevegelser i et antall risikodrivere (simultant); som en følge av en veldefinert stresshendelse. Forventet brukt av større institusjoner.
- Sensitivitetsstresstest – viser virkning på resultat/soliditet av bevegelse i en bestemt risikodriver; hvor stresshendelsen er ukjent. Kan være nok for mindre banker

Sammenheng scenarioer og stresstester

Konsernets modell for stresstester og scenarioer kan illustreres som følger:

Figur 16 - Prognose-/stresstestmodell

En betydelig utfordring er å benytte og transformere makroforutsetningene til forretningsmessige størrelser ved vurdering av:

- kredittscoremodellene – vurdering av migrasjon og endringer i misligholdssannsynlighet, forventet og uventet tap
- soliditet og lønnsomhet – prognoser for normal utvikling og ulike økonomiske tilbakeslag
- likviditet (funding) – konsernets utfordringer og sårbarhet knyttet til endringer i fundingnivå og situasjon knyttet til eventuell generell finansiell krise, eller spesielle situasjoner for banken (SpareBank 1 Nord-Norge)
- resultatutvikling i tilknyttede selskaper
- påvirkning av markeds- og konkurransesituasjonen i Nord-Norge og omdømmerisiko

Fastsettelse av scenarioer

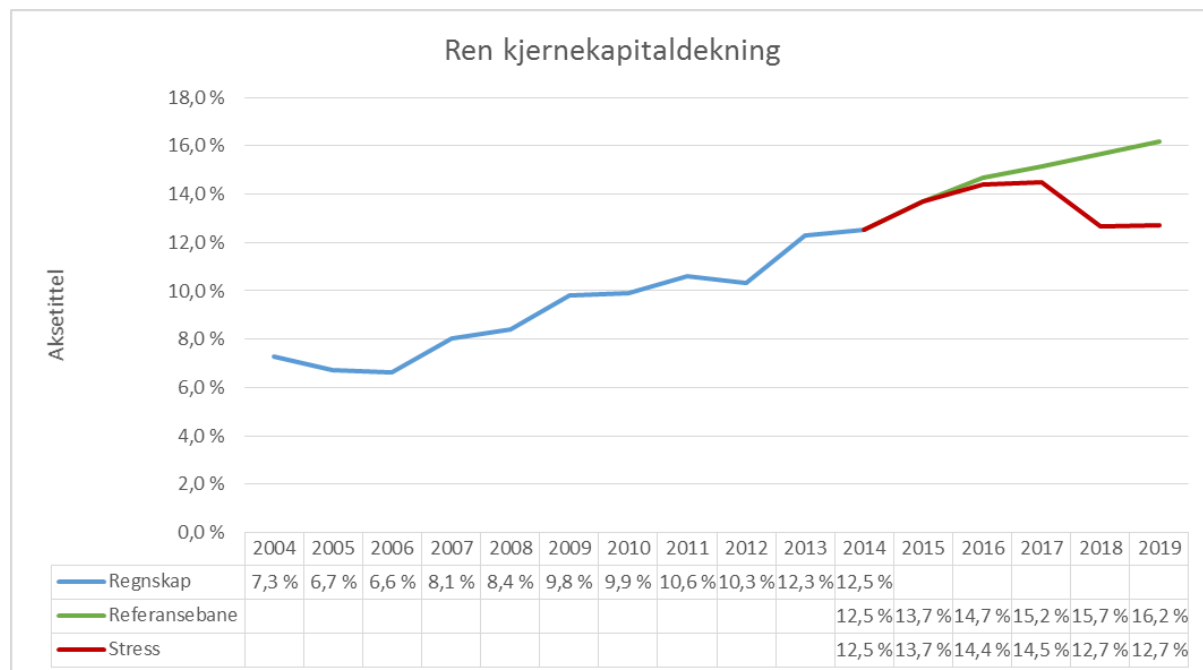
For banken er det viktig at scenarioet og stresstesten for stressede konjunkturer tar utgangspunkt i alvorlige - men mulige – rystelser i økonomien, slik at disse gir svar på hvor mye som kan gå tapt, ikke nødvendigvis hvor mye det er sannsynlig å tape. Dette innebærer at disse ikke behøver å gi uttrykk for endringer vi anser som sannsynlige, dette fordi vi i forutsetningene sier at alle hendelser skjer samtidig (korrelasjon = 1).

For myndighetene er det viktig av bankene gjennomfører scenarioer og stresstester for å avdekke robustheten i finansiell sektor. Resultater fra felles nasjonale stresstester og bankenes stresstester vil også være en viktig input til diskusjon om fremtidige kapitalnivå og kapitalmål.

Resultatene fra scenarioene og stresstestene behandles som en viktig del av årlig ICAAP. I vurderingene vektlegger banken å presentere resultatene fra både normalscenarioet (Forventet

utvikling) og stress-senarioet (Kraftige negative utslag i økonomien) samt sensitivitetsanalyser opp mot utviklingen i referansebanen.

Effekter på konsernets kjernekapitaldekning av de ulike prognosene/stresstestene fremgår av figuren nedenfor.

Figur 17 - Utvikling for ren kjernekapitaldekning

Beregningen av ICAAP ble utført i 2015 med data pr. 30.09.2015. Ren kjernekapitaldekning ved årsskifte ble prognostisert til 13,7 %.

Sammenheng med andre dokumenter

ICAAP har tett sammenheng med følgende dokumenter som også inneholder viktige vurderinger og dokumentasjoner:

- Kapitalplan og beredskapsplan kapital 2016 som inneholder vurderinger knyttet til konsernets kapitalnivå og fremtidige kapitalmål
- Risikostrategi 2016 som gir en overordnet oversikt over konsernets risikovilje og evne på hovedrisikoområdene
- Gjenopprettingsplan (Recovery plan) som beskriver triggernivåer og tiltak som skal muliggjøre en normalisering av bankdriften gitt en alvorlig krise. Planen inneholder også en beskrivelse og dokumentasjoner av scenarioer som er benyttet i den omvendte stresstesten.

5.4 Gjenopprettingsplaner

EU sitt krisehåndteringsdirektiv (BRRD) omfatter krav om at bankene skal utarbeide såkalte gjenopprettingsplaner for å håndtere finansielt stressede situasjoner. Planene skal vedlikeholdes og oppdateres minst årlig, og planene skal behandles av styret.

I henhold til Krisehåndteringsdirektivet skal nasjonale myndigheter fastsette blant annet krav til innholdet i gjenopprettingsplaner, dato for første plan og frekvens på oppdateringen for institusjoner som kan utarbeide dette iht. bestemmelsene om såkalte forenklede forpliktelser.

Det foreligger ikke noe norsk regelverk som implementerer kravene i Krisehåndteringsdirektivet enda, og Banklovkommisjonen arbeider med å utrede hvordan dette direktivet skal implementeres i Norge. En teknisk standard definerer minimumskriterier for tilsynsmessig oppfølging av gjenopprettingsplaner og skal sikre felles tilnærming til regulatorisk tilsyn.

5.4.1 Formål og krav til innhold

Et viktig formål med direktivet er å begrense kostnadene for skattebetalerne som følge av krise i et foretak og unngå at krise i et systemviktig foretak truer finansiell stabilitet. Direktivet legger vekt på at aksjonærer og kreditorer må bære sin andel av kostnadene når et foretak er i krise. Innskudd som dekkes av innskuddsgarantiordninger skal normalt skjermes fra tap. Enkelte andre typer forpliktelser er unntatt fra "bail-in" (nedskrives eller konverteres til egenkapital).

EBA har publisert en teknisk standard med detaljerte minimumskrav til recovery planer. Denne standarden gir et felles rammeverk for utforming, innhold og testing av finansinstitusjonenes planer for gjenoppretting under alvorlige kriser:

- Oppsummering
- Informasjon om styringsstruktur for planen
- Strategisk analyse
- Kommunikasjonsplan
- Analyse av forbedringstiltak for gjenoppretting

Det følger av standarden at gjenopprettingsplanen skal bygges opp omkring og struktureres etter disse fem hovedelementene.

5.4.2 Hovedpunkter i gjenopprettingsplanen

Gjennomretingsplanen til SpareBank 1 Nord-Norge er et omfattende dokument, der hovedvekten er på strategisk analyse, beredskapstiltak og scenarioer.

Indikatorer og triggernivåer

Banken har benyttet standardoppsettet fra EBA (krav til type indikatorer), og anvender følgende nivåer for overvåking og håndtering av triggere og triggernivåer:

Sone	Handler
Going concern	• Business as usual
Early Warning	• "Early warning" • Situasjonen rapporteres og diskuteres innenfor ordinære ledelsesmekanismer og styringsstrukturer • Beredskapstiltak fra "business as usual"-lista
Gjenoppretting	• Gjenopprettingsteam (kriseteam/beredskapsteam) settes • Skaffe seg oversikt over situasjonen; frembringe informasjons- og beslutningsgrunnlag • Relevante og hensiktsmessige planer og tiltak fra gjenopprettings-planen iverksettes
Resolution	• Antatt resolution-fase: myndighetene varsles og krisehåndteringsmyndigheten antas å overta styringen med situasjonen

Figur 18 - Triggernivåer

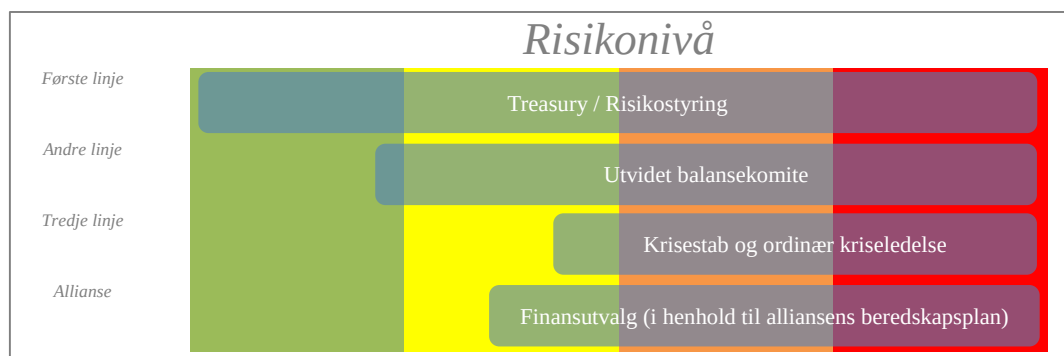
Prosess i banken for iverksettelse av gjenopprettingstiltak

Finanssjefen i samråd med avdeling for risikostyring er ansvarlig for:

- Identifisering av en potensiell krise
- Kategorisering av risikonivå
- Situasjonsrapportering til CEO, CFO, CRO og/eller utvidet balansekomite

Utvidet balansekomite er ansvarlig for:

- Situasjonsrapportering til krisestaben i henhold til krise og kontinuitetsplanen

Figur 19 - Rapporteringsstruktur i gjenopprettingsplanen

Relevante tiltak besluttet iverksatt i henhold til risikonivå. Konsernsjef har ansvaret for beslutning og implementering av tiltak.

Indikatorer i gjenopprettingsplanen

Følgende indikatorer er valgt og vil bli fulgt opp av avdeling for risikostyring. Resultater vil bli rapport løpende til administrasjonen og tatt med kvartalsvis i risikorapporten til styret.

- Ren kjernekapitaldekning

- Total kapitaldekning
- Leverage Ratio
- LCR
- Likviditetsindikator 1
- Fundingkost
- RoE
- Signifikante operasjonelle tap
- Vekst i andel misligholdte lån
- Avsetningsgrad
- Rating
- Variasjon i aksjepris
- Variasjon i BNP
- CDS Stater

Indikatorene sees opp mot triggernivåene ved hver rapportering og rapporteres til konsernledelsen og styret i den kvartalsvise risikorapporteringen.

Ettersom hver krise er unik vil ikke indikatorene automatisk aktivere beredskapstiltak og burde derfor ikke oppfattes som terskelverdier som vil iverksette et sett predefinerte reaksjoner. Isteden bør de oppfattes som et tidspunkt hvor beredskapstiltakene blir funnet frem, revurdert og gjennomgått i forhold til hvordan en mulig implementering ville sett ut. Indikatorer er derfor en naturlig del av eskaleringsprosessen frem mot en eventuell gjenopprettingsplan.

Scenarioer

Gjenopprettingsplanene skal ikke identifisere faktorer som kan utløse en ny finanskrise, men evaluere institusjonenes evne til å reagere på et bredt spekter av sjokkhendelser. Stress-scenarioene er tilpasset institusjonenes størrelse og kompleksitet. Scenarioene dekker både hendelser som oppstår brått og kriser som utvikler seg mer langsomt og gradvis. Scenarioene gir en vurdering av hendelsens konsekvens for bankens kapital, likviditet, risikoprofil, lønnsomhet, driftssituasjon, og omdømme.

SpareBank 1 Nord-Norge benytter følgende scenarioer:

- Scenario 1: Konsentrasjonsrisiko (store tap)	- plutselig, bankspesifikt
- Scenario 3: Finanskrise	- plutselig, markedsgenerelt
- Scenario 2: Systemkrise	- gradvis, kombinasjon

Beredskapstiltak

Beredskapstiltakene består av tre deler:

- Plan for risikoreduserende tiltak
- Plan for kapitalinnsprøytning og likviditet
- Plan for kommunikasjon

Tiltakene har forskjellig alvorlighetsgrad og attraktivitet avhengig av scenariotype. De iverksettes på forskjellige tidspunkt fra «going concern» til gjenoppretting, avhengig av type krise.

Den strategiske analysen konkluderer med at planen er gjeldene for morbanken i SpareBank 1 Nord-Norge konsernet. Samtlige vesentlige støttefunksjoner er lokalisert i morbanken. Det belyses allikevel at SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Boligkreditt AS er kritiske foretak for konsernet, men at det er lite hensiktsmessig at det planlegges for disse selskapene i SpareBank 1 Nord-Norge sin plan da disse selskapene er felleseide selskap i SpareBank 1 Alliansen. Gjenopprettingsplanen i SpareBank 1 Nord-Norge suppleres med egne analyser utarbeidet i felleskap med øvrige alliansebanker av SpareBank 1 Gruppen og Bolig-/ Næringskreditt.

Den overordnede hensikten med prosessen som fører til bankens gjenopprettingsplan er å være i stand til å fatte hensiktsmessige beslutninger og gjennomføre tiltak for å forhindre at banken blir alvorlig rammet ved en finansiell krise. Planverket supplerer det allerede eksisterende krise- og kontinuitetsplanverket i banken og på alliansenivå. Avdeling for risikostyring er hovedansvarlig for utarbeidelse av gjenopprettingsplanen i SpareBank 1 Nord-Norge, og konsernsjefen sammen med styret har ansvaret for å godkjenne den.

Planen skal til enhver tid være oppdatert i henhold til gjeldene operasjonelle og strategiske forhold, i tillegg reviderer avdeling for risikostyring planen årlig.

5.5 Kapitalallokering

Konsernet har i løpet av 2015 utviklet modeller for fullfordeling av bokført egenkapital til forretningsområdene hvor regulatoriske og interne risikomodeller ligger til grunn for fordelingen. Modellen benytter regulatorisk beregnet kapitalbehov for kredittrisiko og operasjonell risiko, økonomisk beregnet kapital for markedsrisiko, konsentrasjonsrisiko og spreadrisiko, mens det for eierpostene våre er benyttet investert kapital. Dette skal sikre at forretningsområdenes lønnsomhetsbidrag kan aggregeres opp til konsernets overordnede lønnsomhetsmål. Avkastningen på fullfordelt kapital er et strategisk resultatmål i den interne styringen av konsernet. Vesentlige forretningsområder tildeles kapital i forhold til den beregnede risikoen ved virksomheten, og det foretas oppfølging av kapitalavkastningen.

6 Oppsummering – Kapitalbehov og kapitaldekning

Formålet med konsernets risikostrategi er å beskrive og fastsette risikoevne og risikovilje, samt sentrale måleindikatorer og oppfølging av disse. Risikostrategien må ses sammen med konsernets ICAAP (Kapitalvurdering), Recovery plan (Gjenopprettingsplan) og Kapitalplan.

Risikoprofil

SpareBank 1 Nord-Norge har et uttalt mål om en lav til moderat risikoprofil og om å påta seg risiko som forstås og kan følges opp. Konsernet har forpliktet seg til å ikke tilby produkter og tjenester eller utføre handlinger som innebærer vesentlig risiko for medvirkning til uetisk adferd, krenkelse av menneske- og arbeidstakerrettigheter, korrupsjon eller miljøødeleggelser.

Risikoprofilen skal sikre konsernet tilgang på langsiktig funding til attraktive priser. Størrelsen på og sammensetningen av konsernets risikojusterte kapital skal samsvare med en slik ambisjon.

Følgende overordnede risikonivå vurderes som sentralt i arbeidet med strategisk virksomhetsstyring:

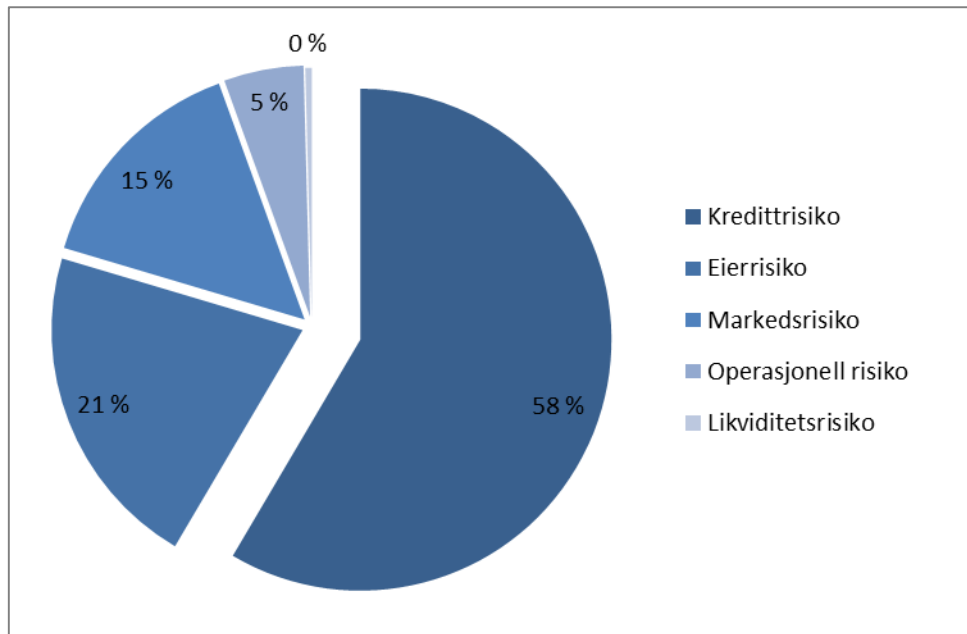
- Moderat kredittrisiko
- Lav likviditetsrisiko
- Lav markedsrisiko (aksjer, rentebærende portefølje og valuta)
- God kapitaldekning på alle relevante nivå. Skal være ubestridt solid.
- Avkastningsmål i tråd med markedets og eiernes forventninger

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den økonomiske kapitalen i utgangspunktet skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap i løpet av en ett års horisont.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av økonomisk kapital, men enkelte av risikotypene forutsetter likevel bruk av ekspertmodeller og kvalitative vurderinger.

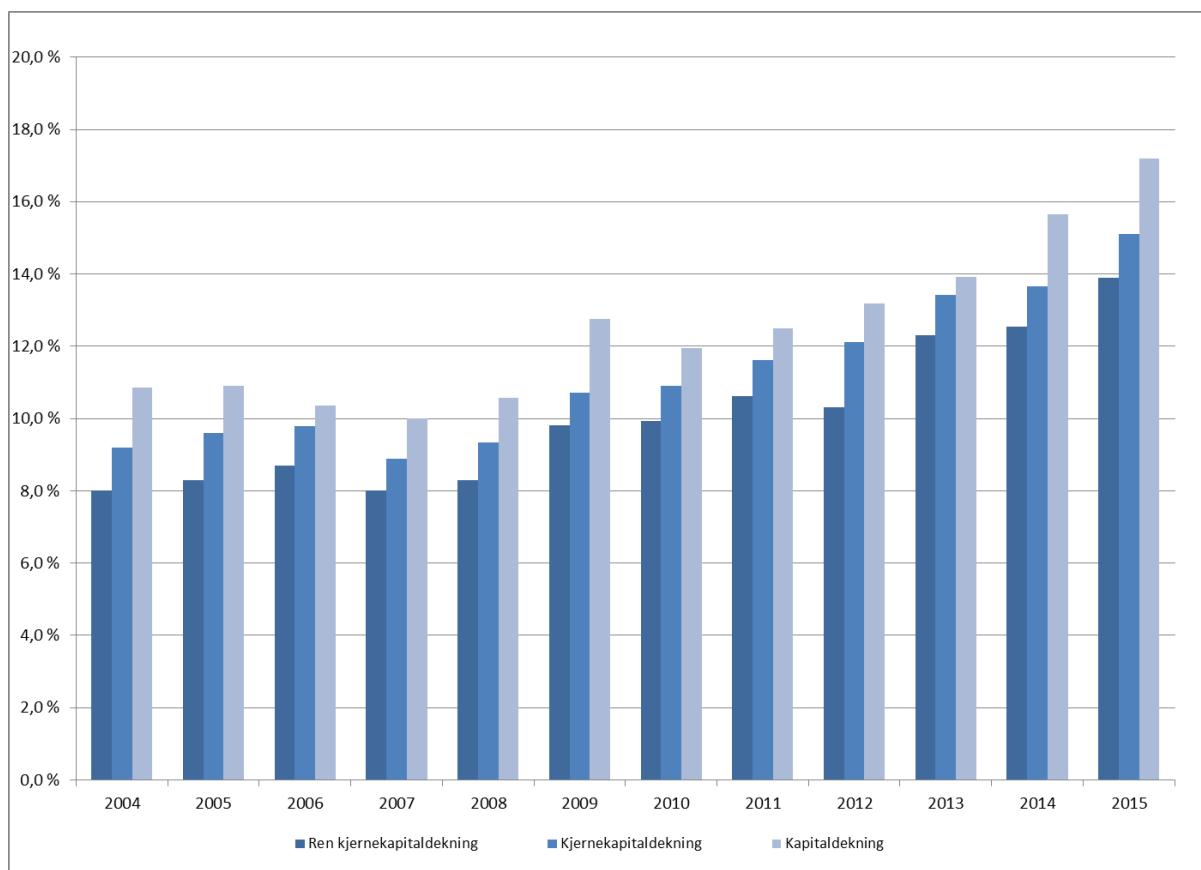
I diagrammet nedenfor vises fordelingen av økonomisk kapital på de ulike risikogruppene med utgangspunkt i risikoeksponering per 30.09.15.

Figur 20 - Fordeling av økonomisk kapital

I forhold til konsernets risikoprofil og risikoappetitt har konsernet beregnet et forsvarlig påslag for risikoer som ikke er hensyntatt i konsernets regulatoriske kapitalkrav. Vi har vært konservative i beregningen av kapitalbehov innenfor hvert enkeltområde, samt at konsernets prognose fram mot 2019 viser at konsernet har god soliditet også i perioder med økonomisk uro. I tillegg har ledelsen flere virkemidler tilgjengelig for å ytterligere styrke ren kjernekapitaldekning. Konsernet har også redusert sin eksponering i engasjementer utenfor konsernets kjernevirksomhet og strammet inn kapitalstyringen som følge av utvikling av nye modeller for kapitalallokering og prising av engasjementer.

Regulatorisk kapital

Figur 21 - Utvikling kapitaldekning

Banken og konsernet har de siste årene økt egenkapitalen og ren kjernekapital betydelig for å møte nye regulatoriske kapitalkrav. Nye kapitalkrav, sammen med gode økonomiske utsikter for landsdelen, førte til beslutning om å hente inn 750 mill. i ny egenkapital fra eierne i 2013. Gitt siste års utvikling i regulatoriske krav, samt at banken ønsket å ha økonomisk og markedsmessig handlingsrom, viste denne beslutningen seg å være både godt timet og viktig.

Egenvurdering av risiko og kapitalbehov kan oppsummeres til:

- Konsernet har iverksatt ulike tiltak for å ta ned risikoen på balansen og volatiliteten i resultatene, herunder:
 - Fokus på ren kjernevirksomhet (salg, avvikling og/eller nedbygging av porteføljer/investeringer)
 - Redusere konsentrasjonsrisikoen store engasjementer
 - Tydeligere strategi mht. til vekst (satsing på PM- og SMB-markedet)
- I tillegg har banken iverksatt ulike tiltak for å møte endret konkurranse, økt digitalisering og økte krav til effektiv drift gjennom prosjektet «Modernisering av SpareBank 1 Nord-Norge». Dette har blant annet ført til at 150 ansatte har søkt og fått innvilget sluttpakker.
- Konsernet vil nå regulatoriske minimumskrav med god margin sett mot en kommunisert forventning om en ren kjernekapitaldekning på minimum 14,5 %
- Konsernet vil i en alvorlig nedgangskonjunktur ha tilstrekkelig kapital sett mot myndighetenes forventninger om bruk av buffere. Gitt en slik alvorlig nedgangskonjunktur må det forutsettes at motsyklisk kapitalbuffer justeres/skrues av. Konsernet vil kunne

gjennomføre kontrollerte tiltak for å bygge opp tilfredsstillende kapitalnivåer innenfor akseptable frister.

- Banken vil ha tilgjengelig kapital i SpareBank 1 Nord-Norge EK-stiftelsen som kan benyttes hvis en kritisk situasjon oppstår.

6.1 Sammenligning av regulatorisk og økonomisk kapital

Hovedforskjellene mellom økonomisk kapital (Pilar 2) og minimumskrav til ansvarlig kapital (Pilar 1) skyldes i hovedsak:

Kredittrisiko

Tapsgrad Gitt Mislighold:

Ved beregning av økonomisk kapital for kredittrisiko for lån med pant i bolig beregnes risikoparameteren LGD (Tapsgrad Gitt Mislighold) basert på interne modeller, mens den ved beregning av minimum ansvarlig kapital er fastsatt i henhold til Kapitalkravsforskriften. Av vesentlige forskjeller nevnes:

- Gulvkrav på 10 % LGD for hver enkelt eksponering er ikke hensyntatt i økonomisk beregning
- Gulvkrav på 20 % LGD for boliglånsporteføljen er ikke hensyntatt i økonomisk beregning
- Tilpasninger til Finanstilsynets referansemøll er ikke hensyntatt i økonomisk beregning

Tapsgrad gitt mislighold for andre eksponeringer har i det siste migrert nærmere hverandre, bl.a. pga. at konsernet i 1. kvartal 2015 fikk tillatelse til å benytte AIRB også for regulatorisk kapitalbehovsberegning. Forskjellene her er i dag av uvesentlig karakter.

Misligholdssannsynlighet

Regulatorisk kalibrering av misligholdssannsynlighet(PD) for eksponeringer mot boliglån er vesentlig strengere enn hva vi mener er forsvarlig sett i forhold til langsiktig utfall i beregningen av økonomisk kapital. I tillegg er det regulatorisk satt et gulv på PD på boliglån på 0,2 %.

Foretaksporteføljen har uvesentlige forskjeller mellom regulatorisk og økonomisk beregnet kapitalbehov. Fra og med årsskiftet vil vi benytte samme kalibreringsnivå for PD for regulatorisk og økonomisk modell.

Konsentrasjonsrisiko: Økonomisk kapital tar hensyn til konsentrasjonsrisiko.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er det området hvor det er størst forskjell mellom regulatorisk og økonomisk beregnet kapitalbehov. Dette fordi det regulatorisk er posisjoner i handelsporteføljen som inngår i beregningsgrunnlaget for markedsrisiko. Økonomisk kapitalbehov dekker flere delrisikoområder og samtlige posisjoner.

Andre risikoer

I tillegg til forskjellene beskrevet over vurderes det økonomisk kapitalbehov for:

1 Likviditets- og finansieringsrisiko

SpareBank 1 Nord-Norge vurderer kapitalbehov for likviditetsrisiko som summen av merkostnaden ved å refinansiere et bortfall av samtlige innskuddskunder over 100 millioner kroner i markedet.

2 Forsikringsrisiko

ORSA til SpareBank 1 Gruppen legges til grunn for vår vurdering av forsikringsrisiko.

3 Risiko knyttet til pensjonsforpliktelser

SpareBank 1 Nord-Norge bruker aktuarberegnete scenarioer for å vurdere utvikling i pensjonsforpliktelsene og vurderer økonomisk kapitalbehov på bakgrunn av dette.

4 Forretningsrisiko/strategisk risiko

Konsernet legger kvalitative vurderinger til grunn for beregning av økonomisk kapitalbehov for forretnings- og strategisk risiko.

5 Systemrisiko

Kapitalbehov som følge av systemrisiko utover det som er ivaretatt gjennom kalibrering av modellene, motsyklisk kapitalbuffer og systemrisikobufferen vurderes ved å se på ubalanser i økonomiske forhold, både nasjonalt og i Nord-Norge.

6 Risiko knyttet til overdreven gjeldsoppbygging

SpareBank 1 Nord-Norge framskriver Leverage Ratio i vår prognosemodell og bruker denne som grunnlag for vår vurdering av kapitalbehov for overdreven gjeldsoppbygging.

7 Eierrisiko

For å beregne kapitalbehov ut over kapital holdt regulatorisk har vi sett mot ICAAP/ORSA i SpareBank 1 Gruppen og regulatorisk innmeldt kapitalbehov for SpareBank 1 Kredittkort. Vi beregner regulatorisk kapitaldekning eksklusive eierpostene og regner differansen mellom denne og innsendt kapitaldekning om til kapital, og sammenligner dette med vår andel av kapitalbehovet til SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Kredittkort.

Anvendelse

I SpareBank 1 Nord-Norge benyttes regulatorisk kapital i all kapitalplanlegging. Også konsernets kapitalallokeringsmodell benytter regulatoriske kredittmodeller som grunnlag for avkastningsmålinger. Informasjon om økonomisk kapital supplerer denne informasjonen der det er relevant.

Del 2: Risikotyper og eksponeringer

7 Sentrale risikogrupper

SpareBank 1 Nord-Norge eksponeres for ulike typer risiko, og de viktigste risikogruppene er:

Operasjonell risiko: Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Operasjonell risiko omfatter juridisk risiko, men ikke strategisk risiko eller omdømmerisiko.

Etterlevelsesrisiko (compliance): Risiko for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter, økonomisk tap eller svekket omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover/forskrifter, standarder eller interne retningslinjer.

Markedsrisiko: Risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder.

Kredittrisiko: Risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Likviditetsrisiko: Risiko for at konsernet ikke klarer å finansiere økninger i eiendelene og innfri sine forpliktelser etter hvert som finansieringsbehovet øker.

Eierisiko: Risiko for tap i datterselskaper, SpareBank 1 Gruppen AS, SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og BN Bank AS er knyttet til den risiko som det enkelte selskap påtar seg i sin drift, så vel som risikoen for at det må tilføres ny kapital i ett eller flere av disse selskapene.

Forretningsrisiko: Risiko for sviktende inntjening og kapitaltilførsel knyttet til mangel på diversifisering av forretningsgrunnlag eller mangel på tilstrekkelig og permanent lønnsomhet for eksempel på grunn av for høy cost/income rate.

Strategisk risiko: Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige rammebetingelser.

Omdømmerisiko: Risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, kunder, motparter, egenkapitalbevisiere og myndigheter.

Det er benyttet statistiske metoder for beregning av forventet tap og for risikojustert kapital (økonomisk kapital), men beregningene forutsetter likevel i noen tilfeller bruk av ekspertvurderinger. For risikotyper hvor det ikke finnes anerkjente metoder for å beregne kapitalbehov legger banken vekt på å definere rammer for styring av risikoen som søker å sikre lav sannsynlighet for at en større tapshendelse skal inntreffe.

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av forventet tap og behov for risikojustert kapital (uventede tap).

Forventet tap: Beskriver det beløpet man statistisk må forvente å tape i en 12 måneders periode.

Risikojustert (økonomisk) kapital: Beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Styret har vedtatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av alle mulige uventede tap. Beregningene av risikojustert kapital gjør det mulig å sammenligne risiko på tvers av risikogrupper og forretningsområder.

7.1 Kredittrisiko

7.1.1 Styring og kontroll av kredittrisiko

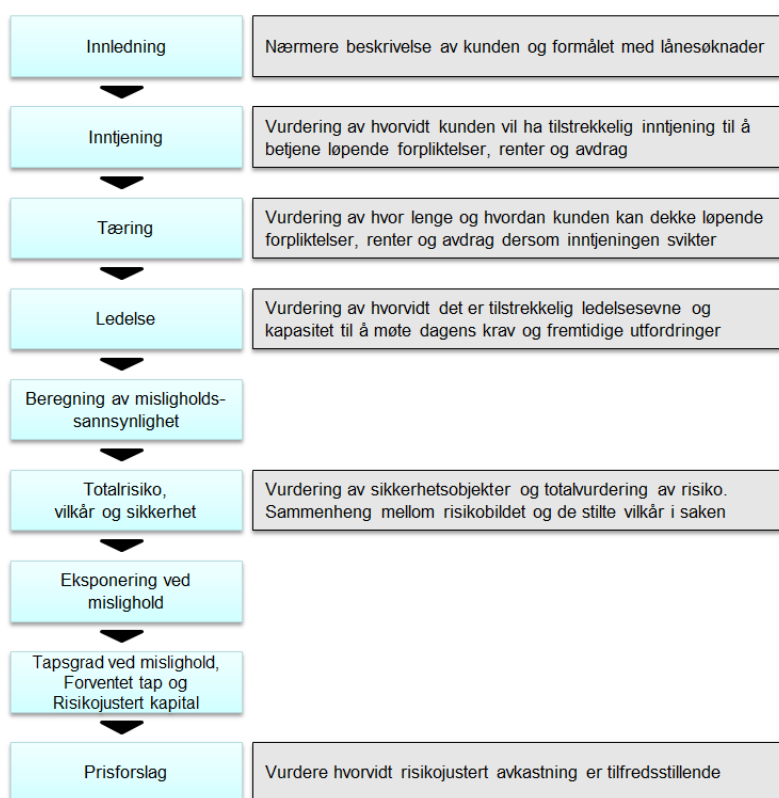

Figur 22 - Rammeverk for kreditstyring

Kredittrisikoen styres gjennom konsernets overordnede kredittstrategi, kredittpolicy, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner. I avsnittene nedenfor er de enkelte elementene beskrevet nærmere.

- Konsernets kredittstrategi fastsettes av styret og oppdateres minimum årlig. Konsernets kredittstrategiske rammer er satt sammen slik at de på en mest mulig hensiktsmessig og effektiv måte måler og fanger opp endringer i den løpende risikoeksponeringen gjennom blant annet forventet tap og behovet for økonomisk kapital. I tillegg setter bankens kredittstrategiske rammer særskilte begrensninger for konsentrasjonsrisiko knyttet til eksponering og risikoprofil på enkeltkunder, kundegrupper og bransjer.
- Konsernets kredittpolicy fastsettes av konsernsjef og oppdateres minimum årlig. Kredittpolicyen beskriver prinsipper for kredittgivning både på overordnet nivå, og knyttet til enkelte særskilte områder som eiendomsfinansiering og prosjektfinsiering. Eksempler på slike prinsipper er krav til andel egenkapitalfinansiering og restriksjoner ved finansiering av engasjementer med høy risiko og for enkelte bransjer.
- Konsernets kredittfullmaktsreglement fastsettes av styret, og oppdateres minimum årlig. Styret delegerer innenfor visse rammer fullmakt til konsernsjef for det operasjonelle ansvaret for beslutninger i låne- og kredittsaker. Konsernsjef kan innenfor sine fullmakter delegere videre fullmakter
- Kredittbehandlingsrutinene regulerer i detalj alle forhold knyttet til konsernets kredittgivning og engasjementsoppfølging

Kredittgivningsprosessen kan beskrives som vist i figuren nedenfor.

Figur 23 - Kredittvurderingsprosessen

Sentralt i konsernets risikostyring er løpende overvåking og oppfølging av engasjementer og kredittporteføljene. Risikoeksponering følges opp ved hjelp av konsernets porteføljestyringssystem. Systemet inneholder informasjon om enkeltkunder og porteføljer, og gir en effektiv oppfølging av risikoprofilen og styring av porteføljen. SpareBank 1 Nord-Norge foretar månedlig oppdatering av porteføljefinformasjonen ved hjelp av interne og eksterne kundedata. Den risikomessige utviklingen i porteføljen følges opp månedlig, med særlig vekt på utviklingen i risikoklassifisering (migrering), behov for økonomisk kapital og risikojustert avkastning.

Rammeverk for engasjement- og porteføljeovervåking er vist i figuren nedenfor.

Figur 24 - Rammeverk for kredittovervåking

Avdeling for risikostyring og IT foretar en uavhengig risikooppfølging og rapportering av den samlede risikoeksponeringen til konsernledelsen og styret.

Mislighold og nedskrivninger

Et engasjement anses som misligholdt dersom ett av de følgende kriteriene er oppfylt:

- et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr 1 000, eller
- når banken holder det for usannsynlig at kunden vil overholde sine betalingsforpliktelser som følge av:
 - vesentlige finansielle problemer hos debitor
 - betalingsmislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd
 - kunden er gitt nye vilkår (spesielle innrømmelser) på grunn av finansielle problemer
 - gjeldsforhandling eller konkurs er sannsynlig (over 50 prosent sannsynlighet)
 - at det av andre grunner anses som sannsynlig at kunden ikke vil overholde sine betalingsforpliktelser

Enkeltengasjement, og derigjennom hele porteføljen, scores månedlig med utgangspunkt i objektive data. Bankens foretar individuelle nedskrivninger for lån hvor det foreligger objektive bevis for at lånet er tapsutsatt. Individuelle nedskrivninger beregnes som forskjellen mellom lånets bokførte verdi og nåverdien av diskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på tidspunktet for første gangs nedskrivning. Senere renteendringer tas hensyn til for låneavtaler med flytende rente.

Banken gjennomgår hele bedriftsmarkedsp porteføljen årlig. Store engasjementer, eller engasjementer med en spesiell risikoprofil, gjennomgås hyppigere, med kvartalsvis eller månedlig gjennomgang. For engasjement som er spesielt risikoutsatte utarbeides en handlingsplan som følges opp løpende. Kvartalsvise vurderinger danner grunnlag for individuelle nedskrivninger eller andre tiltak overfor den enkelte kunde. Vurderingen er obligatorisk og skjer på engasjement med følgende kjennetegn:

- større engasjement
- høy risiko
- negativ migrasjon i risikoklasse
- engasjement under særlig oppfølging (watch list, med handlingsplan)

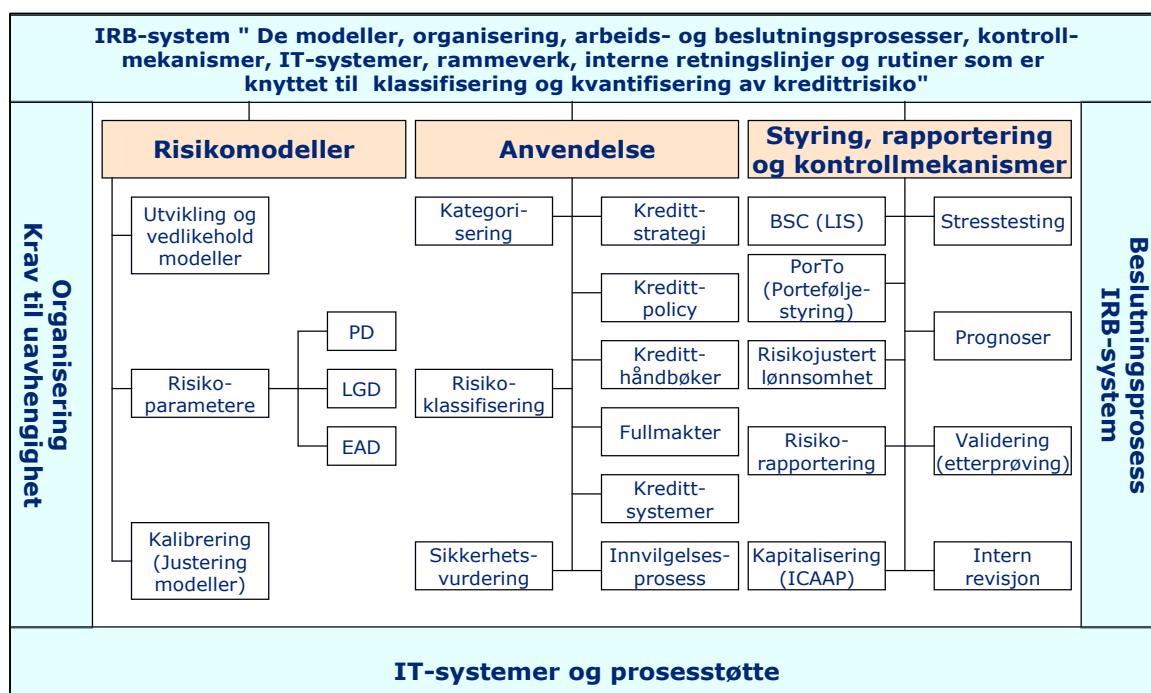
Utover dette gjennomføres det løpende vurdering av faktiske misligholdte og nedskrevne engasjement.

Lån til privatpersoner gjennomgås når de er misligholdt mer enn 55 dager eller dersom det er indikasjoner på, eller det foreligger faktiske tapshendelser.

Engasjement som ikke er individuelt nedskrevet inngår i grunnlaget for gruppevis nedskrivninger. Gruppevis nedskrivninger beregnes på undergrupper av utlån der det foreligger objektiv informasjon om økt kredittrisiko, men hvor det ikke er mulig å gjennomgå alle engasjementer på individuell basis, eller at informasjonen ikke lar seg spesifisere på engasjement. Slik informasjon kan være negativ utvikling i risikoklassifisering, eller informasjon om negativ utvikling i sikkerhetsverdier, lønnsomheten i en bransje, eller betalingsevnen til grupper av debitorer.

7.1.2 Oppbygging av IRB systemet

Prinsippskissen nedenfor viser hvordan IRB systemet berører flere sentrale områder i banken. Målsettingen er å sikre tilfredsstillende oppfyllelse av kapitaldekningskravene som stilles til bankene. Denne målsettingen betinger kvalitet, involvering, etterlevelse og transparens i hele verdikjeden frem til styrets vurdering og fastsettelse av strategier og nivået for tilfredsstillende kapitalisering. Dette omfatter både kvantitative metoder for risikomåling, kvalitet i prosesser som frembringer data til de kvantitative risikoestimer og krav til at organisasjonen integrerer og benytter disse data på alle relevante nivå.

Figur 25 - IRB-systemet

7.1.3 Modellbeskrivelse og anvendelse

Kredittmodeller og risikoklassifiseringssystem

Risikomodellene som ligger til grunn for risikoklassifiseringssystemet i kredittprosessen tar utgangspunkt i statistiske beregninger og er under kontinuerlig videreutvikling og testing. Modellene baserer seg i hovedsak på følgende komponenter:

Figur 26 - Risikoklassifiseringssystemet

Sannsynlighet for mislighold (PD – Probability of default)

Statistisk beregnet sannsynlighet for at kunden misligholder betalingsforpliktelsene sine i løpet av en tolv måneders periode beregnet ut fra et langsiktig utfall.

Engasjement blir klassifisert i risikoklasser ut fra sannsynligheten for at kunden misligholder forpliktelsene sine i løpet av en 12 måneders periode. Modellen er kalibrert mot langsiktig utfall.

Det benyttes ni risikoklasser (A – I) for å gruppere kundene etter misligholdssannsynlighet. I tillegg har konsernet 2 risikoklasser (J og K) for kunder med misligholdte eller nedskrevne engasjement. Inndelingen i høy, middels og lav risiko foretas i forhold til misligholdssannsynlighet.

Misligholds-klasse	Nedre grense for mislighold	Øvre grense for mislighold
A	-	0,10 %
B	0,10 %	0,25 %
C	0,25 %	0,50 %
D	0,50 %	0,75 %
E	0,75 %	1,25 %
F	1,25 %	2,50 %
G	2,50 %	5,00 %
H	5,00 %	10,00 %
I	10,00 %	99,99 %
J	Mislighold over 90 dager	
K	Engasjement med tapsavsetning	

Figur 27 - Definisjon av misligholdsklasser/risikoklasser

For regulatorisk PD legger Finanstilsynets referansemøll føringer for hvilken møll vi kan benytte. F.eks. er minste PD regulatorisk for personkunder satt til 0,20% - hvilket innebærer at det i regulatorisk rapportering ikke framkommer noen kunder i misligholdsklasse A i banken. I tillegg er regulatorisk møll kalibrert mot et noe høyere langsiktig nivå for DR for boliglån enn bankens vurdering av langsiktig utfall.

Forventet eksponering ved mislighold (EAD):

EAD er en beregnet størrelse av forventet eksponering hvis en kunde går i mislighold. Beregningen tar utgangspunkt i kundens samlede eksponering, inkludert innvilgede men ikke trukne rammer og garantier.

Konverteringsfaktoren for forventet eksponering ved mislighold for ikke trukne rammer varierer med kundens soliditet for BM. For garantier er KF forskriftsbestemt, mens vi for rammelån til PM forutsetter 100% trekk av ikke trukne rammer før mislighold.

Tapsgrad ved mislighold (LGD)

LGD er en vurdering av hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser.

Det benyttes sju klasser (1-7) for klassifisering av engasjementer i henhold til sikkerhetsdekning.

Sikkerhets- klasse	Tilsvarende sikkerhets- dekning (Realisasjonsverdi)
1	Over 120 %
2	Over 100 %
3	Over 80 %
4	Over 60 %
5	Over 40 %
6	Over 20 %
7	Inntil 20 %

Figur 28 - Definisjon av sikkerhetsklasser

Vurderingen tar hensyn til verdien av de sikkerhetene kundene har avgitt, og de kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement. Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stilte sikkerheter på bakgrunn av egne erfaringer over tid, og slik at disse ut fra en konservativ vurdering reflekterer den antatte realisasjonsverdi i en nedgangskonjunktur.

Realisasjonsverdi beregnes som objektets markedsverdi etter fradrag for standard reduksjonsfaktor og eventuelle ytterligere verdijusteringer.

Standard reduksjonsfaktor medfører relativt store reduksjoner i forhold til vurdert markedsverdi, eksempler:

- Bolig – Realisasjonsverdi = 60% av vurdert markedsverdi (takst, kjøpesum).
- Næringseiendom – Realisasjonsverdi = 45% av vurdert markedsverdi.
- Fiskefartøy – Realisasjonsverdi = 50% av vurdert markedsverdi.
- Skip (øvrige) – Realisasjonsverdi = 40% av vurdert markedsverdi.
- Varelager – realisasjonsverdi = 25% av vurdert markedsverdi (bokført verdi)

Risikoprising

Det er en grunnleggende målsetting at den kapitalen i størst mulig grad, og innenfor den vedtatte forretningsstrategien, skal allokere til de områdene som gir høyest avkastning, målt som avkastning på fullfordelt kapital.

SpareBank 1 Nord-Norge er opptatt av å prise risiko, og måler derfor avkastning på fullfordelt kapital i forbindelse med kredittinnvilgelse og oppfølging. Risikoprisingssystemet tar utgangspunkt i de samme hovedkomponentene som konsernets risikoklassifiseringssystem, og disse komponentene danner grunnlaget for beregning av avkastning på fullfordelt kapital på det enkelte engasjement.

Validering

Modellene valideres med fokus på om myndighetenes krav og interne kvalitetskrav er oppfylt. Valideringen skjer minimum årlig og det utarbeides en årlig valideringsrapport som behandles av

styret, hvor både kvantitative og kvalitative områder valideres for å verifisere systemets tilstrekkelighet og avdekke behov for tilpasninger og forbedringer. Konklusjonene ved valideringen i 2015 var følgende:

PD-modell BM har tilfredsstillende rangeringsevne – og er kalibrert mot et forsvarlig nivå med tilstrekkelige marginer mot erfart misligholdsrate

EAD-modell BM gir robuste og forsvarlige anslag for EAD.

LGD-modell BM – med bankspesifikk sikkerhetsmargin, gir tilstrekkelig konservative estimater for LGD til å oppfylle forskriftens krav til downturn-estimater.

PD-modell PM har vist god rangeringsevne over tid, både totalt og for utvalgte kundegrupper. Kalibreringsnivået for regulatorisk bruk vurderes som konservativt, og det er relativt store marginer mellom estimatene og erfarte misligholdsrate.

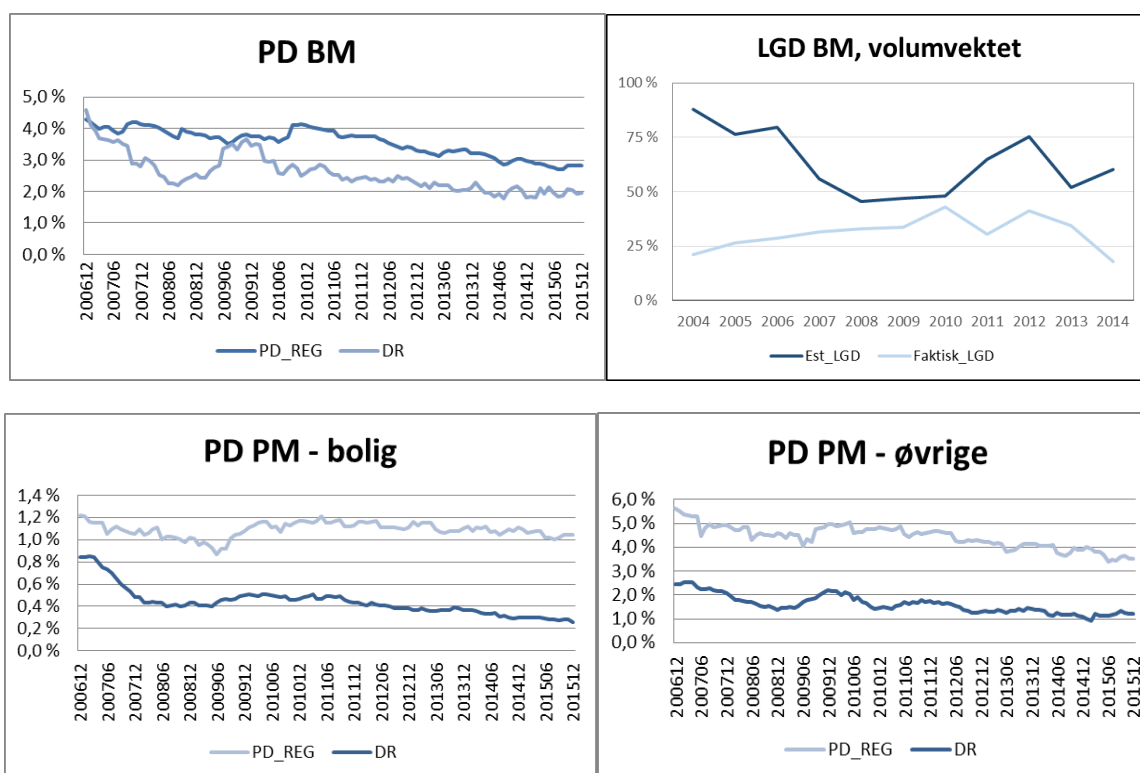
EAD-modell PM gir forsvarlige anslag for EAD.

LGD-modell PM gir estimater som oppfyller forskriftens krav til downturn.

Estimerte risikoparametre i forhold til observert utfall

Når vi sammenligner beregnet misligholdssannsynlighet med reelt utfall neste 12 måneder, sammenligner vi på basis av scoringsmodell og ikke på basis av regulatorisk kategorisering. Dette innebærer enkelte forskjeller, for eksempel vil personlig næringsdrivende som scores med PM-modell ikke nødvendigvis bli kategorisert som massemarked.

For PD-modellene sammenholdes estimatene mot erfart misligholdsrate (DR). For LGD sammenholdes estimatene for misligholdt portefølje mot realiserte tap for de samme kundene.

Figur 29 - Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall

7.1.4 Kreditteksponeringer

Oversikt over totalt engasjementsbeløp på «kapitaldekningsmessig konsern». I kapitaldekningsrapportering benyttes proporsjonal konsolidering av eierandelene i SpareBank1 Boligkreditt, SpareBank 1 Næringskreditt og BN bank.

Beløp i mill kroner		EAD / Eng.beløp etter nedskr./ Beregnings- avsetninger grunnlag			RWA
Engasjementskategori (IRB)		Engasjement			
Foretak	Foretak - spesialiserte	17.184	16.807	10.620	63,2 %
	Foretak - SMB	6.811	6.237	4.587	73,6 %
	Foretak - øvrige	2.392	2.846	2.061	72,4 %
Sum foretak IRB		26.387	25.889	17.268	66,7 %
Massemarked	Eiendomsengasjementer - ikke SMB	67.722	67.719	15.185	22,4 %
	Eiendomsengasjementer - SMB	1.677	1.672	522	31,2 %
	Massemarked øvrige - ikke SMB	1.061	1.059	500	47,2 %
	Massemarked øvrige - SMB	166	162	50	31,0 %
Sum massemarked IRB		70.625	70.612	16.258	23,0 %
Sum IRB		97.012	96.502	33.526	34,7 %
Sum Standardmetode COREP		54.223	54.171	17.931	33,1 %

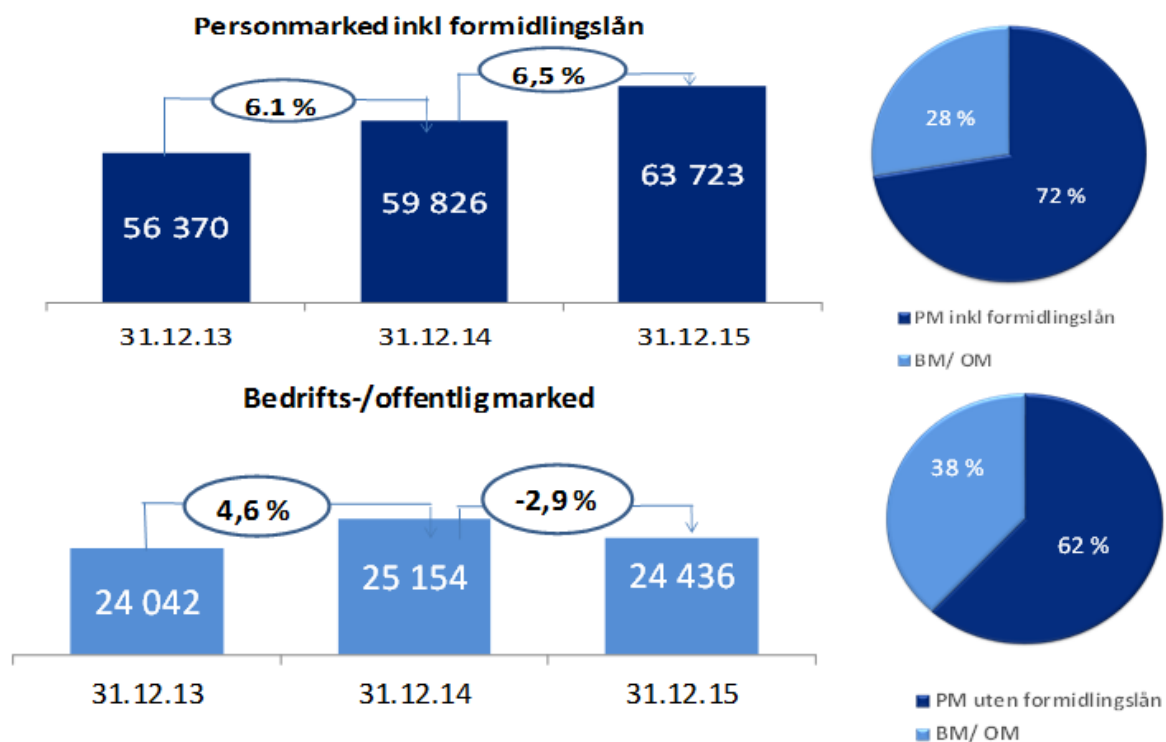
Figur 30 - Fordeling av engasjement på kapitaldekningskategorier- kreditteksponeringer

I vår årsrapport er selskapene som inkluderes i regnskapsmessig konsern annerledes enn ovenstående «kapitaldekningsmessige konsern», siden vi kapitaldekningsmessig er underlagt reglene om vesentlige- og ikke vesentlige eierandeler i finansinstitusjoner. De vesentligste

forskjellene er at BN bank, Næringskreditt og Boligkreditt inkluderes i kapitaldekningsmessig konsern.

Utvikling utlånsportefølje - årsregnskap:

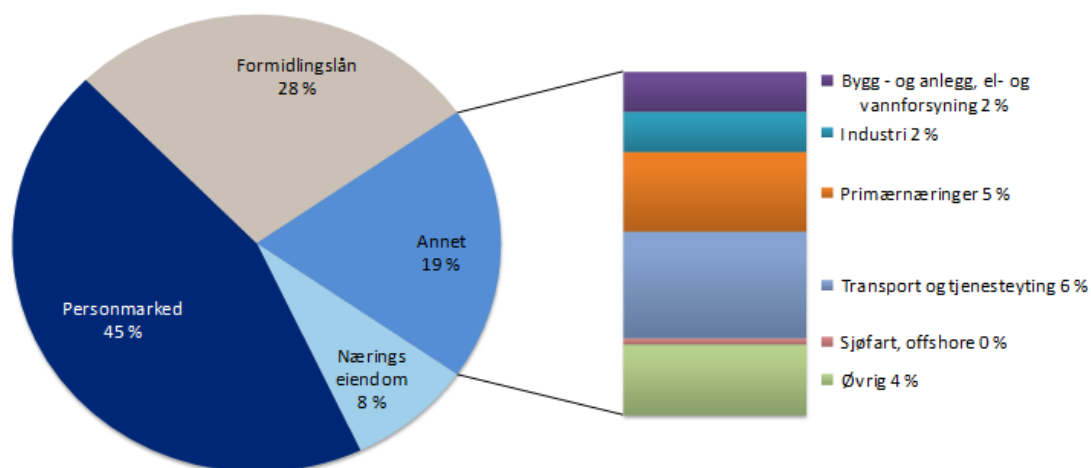
Utviklingen i utlånsporteføljen i forhold til sektorinndeling har vært slik de siste to årene:

Figur 31 - Utlånsvekst

Pr. 31.12.2015 er utlån for til sammen 24,4 mrd. overført til boligkreditt. I løpet av 2015 er utlån til næringskunder redusert, mens veksten kommer på personmarked.

Utlånsporteføljen pr 31.12.2015 er sammensatt slik:

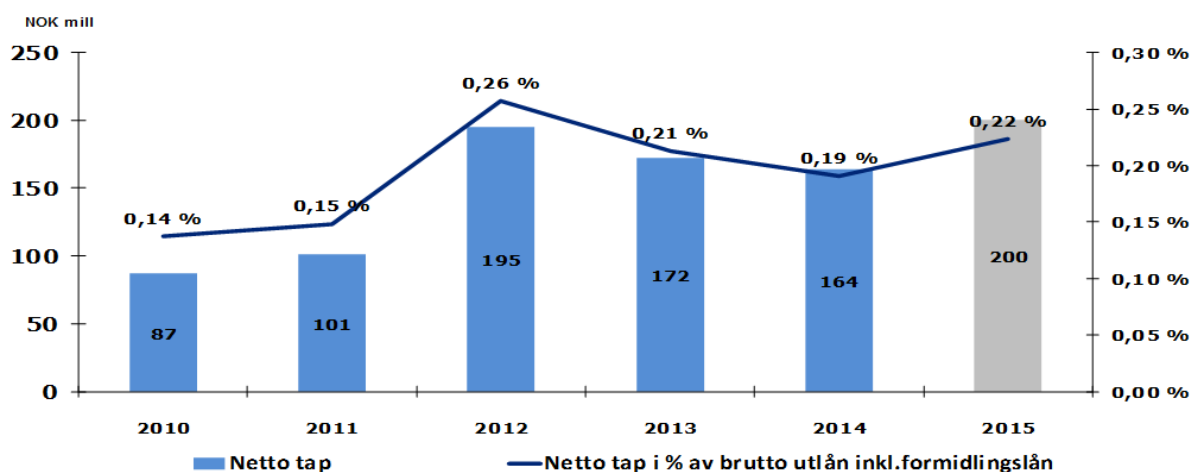
Figur 32 - Sammensetning utlån - hovedtall

SpareBank 1 Nord-Norge har en vel diversifisert utlånsportefølje, med høy andel privatmarked og primærnæringer. Bedriftsmarkedsporteføljen isolert er også godt diversifisert. I våre utlån til næringsseiendom er det ikke avdekket noen vesentlige utfordringer, utleiegraden er tilfredsstillende i vårt markedsområde.

For detaljerte oppstillinger av vår portefølje, brutt ned på geografi, løpetider samt detaljerte bransjeoppstillinger vises det til avlagt Årsrapport, spesielt note 7, 11 og 19.

Tap

Utvikling i netto tap, bokførte tap, tapsnedskrivninger og gruppevise nedskrivninger følger av figurene under.

Figur 33 - Utvikling netto tap

Beløp i mill kroner			
Bokførte tap	2014	2014	2013
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	-3	30	40
Periodens endring i gruppenedskrivninger/endring Langtidsovervåkning	54	30	12
Konstaterte tap som det tidligere er avsatt individuelle nedskrivninger for	92	109	117
Konstaterte tap som det tidligere ikke er avsatt individuelle nedskrivninger for	64	5	11
Inngang på tidligere nedskrevet utlån, garantier m.v.	-7	-10	-8
Sum tap på utlån og garantier	200	164	172
Øvrige tap		157	
Sum tap	200	321	172

Figur 34 – Bokførte tap

Beløp i mill kroner			
Gruppenedskrivninger	2015	2014	2013
Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier per 01.01.	236	209	198
+ Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier	11	27	11
= Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	247	236	209

Figur 35 - Utvikling gruppevis nedskrivninger

Beløp i mill kroner			
Individuelle nedskrivninger	2015	2014	2013
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier per 01.01.	171	244	303
- Konstaterte tap i perioden på utlån og garantier hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	132	125	117
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger		66	12
+ Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger	38	22	30
+ Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	92	96	40
= Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier til kunder per 31.12.	169	171	244
+ Individuelle nedskrivninger til dekning av ta på utlån til kredittinstitusjoner per 31.12.		157	
= Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	169	328	244

Figur 36 – Utvikling i individuelle nedskrivninger/avsetninger

For ytterligere informasjon omkring tap og misligholdt portefølje, vises det til årsregnskapets note 14.

Tall i mill kroner						
Engasjements-kategorier	Risiko-klasse	Samlet EAD	EAD off-balance	Gj.sn. risikovekt	Gj.sn. LGD	PD%
Foretak	A	405	4	28 %	51 %	0,09 %
	B	860	110	26 %	21 %	0,17 %
	C	4.134	693	37 %	24 %	0,37 %
	D	2.278	331	50 %	29 %	0,63 %
	E	5.142	267	60 %	27 %	0,97 %
	F	4.616	597	66 %	28 %	1,79 %
	G	3.124	407	93 %	34 %	3,58 %
	H	2.552	161	136 %	40 %	6,72 %
	I	574	52	157 %	34 %	16,36 %
	J	38	1	28 %	58 %	100,00 %
	K	509	20	158 %	0 %	100,00 %
Sum foretak		24.232	2.644	71 %	29 %	2,28 %
Massemarked - Eiendom	A	-				
	B	19.567	3.671	7 %	16 %	0,21 %
	C	17.713	550	14 %	21 %	0,37 %
	D	11.855	84	22 %	23 %	0,61 %
	E	10.222	33	32 %	25 %	0,95 %
	F	4.540	18	46 %	25 %	1,65 %
	G	1.188	6	66 %	23 %	3,47 %
	H	830	2	96 %	23 %	7,01 %
	I	1.138	2	142 %	25 %	22,77 %
	J	90	0	25 %	25 %	100 %
	K	62	0	64 %	38 %	100 %
Sum massemarked - eiendom		67.204	4.366	22 %	21 %	1,06 %
Massemarked - øvrige	A	-	-			
	B	236	64	20 %	46 %	0,21 %
	C	246	34	31 %	48 %	0,38 %
	D	196	34	40 %	47 %	0,63 %
	E	158	15	48 %	46 %	0,96 %
	F	116	6	61 %	47 %	1,71 %
	G	127	6	73 %	48 %	3,55 %
	H	76	1	76 %	46 %	6,97 %
	I	46	2	108 %	48 %	20,86 %
	J	8	0	3 %	50 %	100,00 %
	K	13	0	2 %	74 %	100,00 %
Sum massemarked - øvrige		1.221	163	45 %	47 %	2,13 %

Figur 37 - Eksponeringer IRB - fordeling pr. risikoklasse og hovedkategori

7.1.5 Sikkerheter – kredittrisiko

Følgende hovedtyper av pant benyttes:

- pant i fast eiendom
- fordringer
- løsøre
- landbruksløsøre
- varelager
- driftstilbehør
- fiskefartøy med rettigheter og konsesjoner knyttet til oppdrett

Når det gjelder garantister, er hovedkategoriene privatpersoner gjennom forbrukerkausjon, foretak, banker og offentlig.

SpareBank 1 Nord-Norge fikk 1.kvartal 2015 tillatelse til bruk av egne LGD-modeller også for beregning av kapitalkrav for foretaksporteføljen.

Beløp i mill kroner		Herav sikret med pant i fast eiendom ^{1) 2)}		Herav sikret med annen pant/sikkerhet ¹⁾	Herav usikret ¹⁾
Engasjementskategori		Engasjement			
Foretak	Foretak - spesialiserte	17.184	75 %	24 %	1 %
	Foretak - SMB	6.811	66 %	33 %	1 %
	Foretak - øvrige	2.392	75 %	25 %	0 %
Massemarked	Eiendomsengasjementer - ikke SMB	67.722	100 %		
	Eiendomsengasjementer - SMB	1.677	100 %		
	Massemarked øvrige - ikke SMB	1.061	38 %	17 %	45 %
	Massemarked øvrige - SMB	166	34 %	57 %	9 %
Sum		70.625	90 %	9 %	1 %

Figur 38 - Samlet engasjementsbeløp under IRB og andel sikret med pant – kapitaldekningsmessig konsern

1) Andel er totalt engasjement med slik sikkerhetsstillelse i forhold til totalt engasjement for gjeldende engasjementskategori.

2) Et engasjement på en personkunde, der realisasjonsverdi av bolig vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement, kategoriseres ikke som engasjement sikret med pant i fast eiendom.

SpareBank 1 Nord-Norge har ingen sikkerhetsstillelser som medfører redusert engasjementsbeløp.

Banken legger til grunn realisasjonsverdien av sikkerheten ved ny bevilgning. Realisasjonsverdien fremkommer ved å verdivurdere det enkelte objekt/sikkerhet for deretter å redusere verdien i henhold til et omfattende rammeverk for reduksjonsfaktorer knyttet til ulike sikkerhetstyper og panteobjekter. Verdivurdering skjer ved ny bevilgning og ved årlig gjennomgang.

SpareBank 1 Nord-Norge har motregningsadgang iht. alminnelig regler i norsk rett. Våre standard gjeldsbrev, låneavtaler og kontoavtaler har inntatt særskilte bestemmelser om adgang til motregning. Motregningsadgang tillegges ikke verdi ved risiko/kapitalberegningen.

Konsernet har ingen spesifikke retningslinjer for styring av konsentrasjonsrisiko mot type sikkerheter. Derimot har konsernet retningslinjer for konsentrasjon innenfor bransjer, som nødvendigvis også benytter samme type sikkerheter.

7.1.6 Motpartsrisiko derivater

Beløp i tusen kroner	Nominell verdi	Kreditt- ekvivalent	Vektet beløp	Kapitalkrav
Rente- og valutainstrumenter i handelsportefølje	12.988.049	149.996	29.999	2.400
Rente- og valutainstrumenter, sikring	30.631.492	2.006.219	665.830	53.266
Råvarederivater	812.439	178.170	51.811	4.145
Sum	44.431.980	2.334.385	747.640	59.811

Figur 39 - Finansielle derivater

Sikkerhetsstillelse for derivateksponering reguleres i CSA (Credit Support Annex), som er tillegg til de standardiserte avtalene mellom konsernet og motpartsbankene (ISDA Master Agreement).

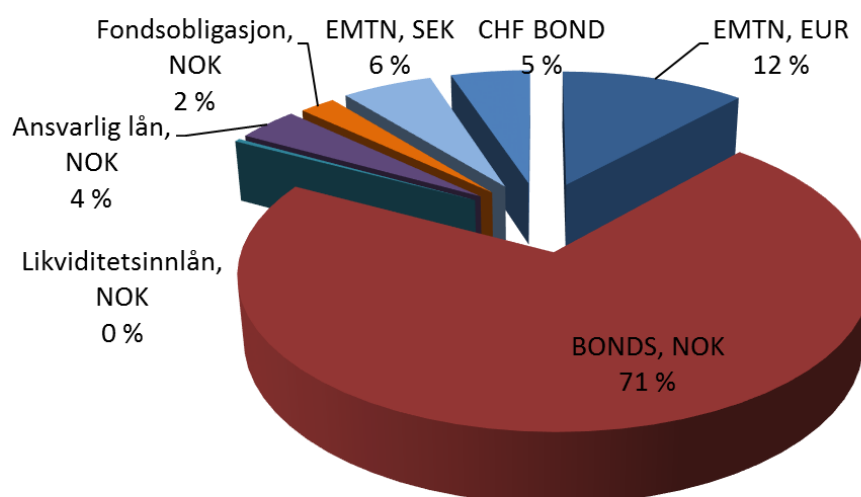
Konsernet har løpende oppfølging av sikkerhetsstillelsene som en del av daglig rutine. Den faktiske administrasjonen av nettoforpliktelser mot alle CSA-motparter gjennomføres av SEB gjennom avtale om Collateral Management.

7.2 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko defineres som risikoen for at konsernet ikke klarer å finansiere økninger i eiendelene og innfri sine forpliktelser etter hvert som finansieringsbehovet øker uten dramatisk økning i kostnader. Likviditet er helt avgjørende for en finansiell virksomhet, men denne risikokategorien vil ofte være betinget, i den forstand at den først blir synlig når andre hendelser skaper bekymring for konsernets evne til å gjøre opp for seg.

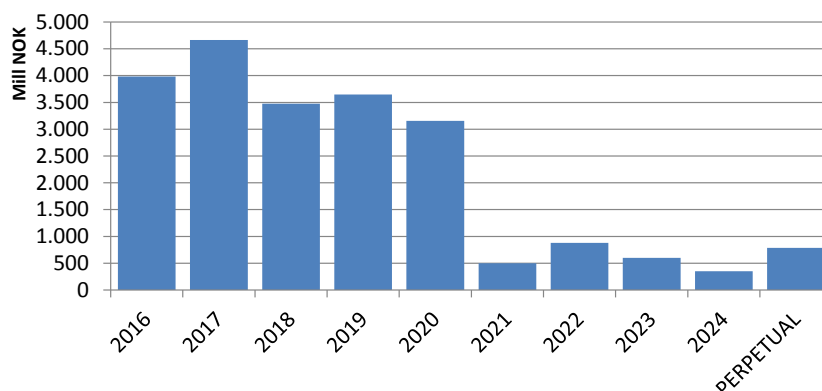
7.2.1 Eksponering

Som figuren under viser er fremmedkapitalen til SpareBank 1 Nord-Norge konsentrert rundt utstedelser av senior obligasjoner i norske kroner. Bildet blir noe annerledes om man skulle tatt inn konsernets andel av SpareBank 1 Boligkredits OMF finansiering i øvrig valuta. Totalt sett oppleves diversifiseringen som tilfredsstillende, spesielt i kombinasjon med konsernets forfallsprofil.

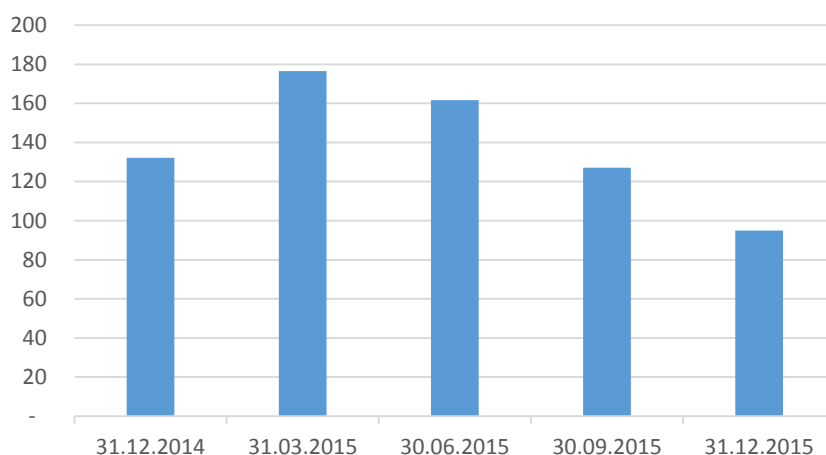
Figur 40 - Fremmedkapital

Bankens fundingforfall i 2016 er NOK 4.228 mill (herav NOK 957 mill i EUR). Vektet gjennomsnittlig løpetid for finansieringen er 3,14 år. SpareBank 1 Boligkreditt AS representerer en viktig fundingkilde for konsernet. Andelen av totale boliglån overført til kredittforetaket var 39,3 prosent per 31.12.2015. Figuren under viser bankens samlede forfallsprofil per 31.12.2015.

Figur 41 - Fundingforfall

Figuren under viser historisk utvikling i LCR. Denne utviklingen er delvis preget av høyt låneopptak våren 2015 som følge av gunstig prising, mens den siste tiden er preget av en oppmykning av regelverket mot tidligere forslag fra Finanstilsynet som innebar 100 prosent LCR fra nyttår 2015.

Figur 42 - Utvikling LCR

Likviditetsreserven er preget av tilpasningen til LCR, noe som de siste årene har resultert i større likviditetsreserver med bedre kredittkvalitet enn tidligere. Likviditetsreserven per 31.12.2015 var på 10,4 milliarder kroner.

7.2.2 Styring og kontroll

Styringen av konsernets finansieringsstruktur tar utgangspunkt i den overordnede likviditetsstrategien som blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum årlig. Likviditetsstrategien reflekterer et ønske om å ha en lav likviditetsrisiko.

Organiseringen av bankens likviditetsstyring er underlagt en klar fullmakts- og rapporteringsstruktur, i samsvar med forskriften om forsvarlig likviditetsstyring.

Likviditetsrisiko blir styrt og målt ved hjelp av flere målemetoder da ingen metode alene kan kvantifisere denne type risiko. Metodene inkluderer rammer for maksimale refinansieringsbehov innenfor ulike løpetider, balansenøkkeltall, overlevelsesmål i en normalsituasjon forutsatt stengte kapitalmarkeder og det kortsiktige likviditetsmålet LCR. Videre foretas det intern stresstesting av konsernets overlevelsessevne under ulike scenarioer, herunder en alvorlig bank- og markedsspesifikk krise. Resultatet av stresstestene inngår i informasjonsgrunnlaget til konsernets likviditetsstrategi og beredskapsplan.

Likviditetsrisikoen reduseres gjennom spredning av innlånene på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter og løpetider. En for stor grad av konsentrasjon i forfall øker sårbarheten for refinansiering. Denne risikoen er søkt begrenset gjennom definerte rammer.

Det er konsernets treasuryavdeling som har ansvaret for at konsernet til enhver tid er innenfor likviditetsrammene som er besluttet av styret. Etterlevelse av rammene overvåkes av avdeling for risikostyring. Status i forhold til styrevedtatte rammer rapporteres månedlig til styret.

Balansekomité

Balansekomitéen er et rådgivende organ i forhold til markeds- og likviditetsområdet i banken.

Balansekomitéens fagområde omfatter bankens totalbalanse, herunder likviditetsrisiko, markedsrisiko, kredittrisiko og renterisiko. Balansekomitéen møtes regelmessig og bankens fundingstrategi gjennomgås årlig eller oftere dersom spesielle forhold skulle tilsi dette.

Balansekomitéen gjennomgår en gang i måneden likviditetsrisiko, rammeutnyttelse, balansesammensetning og fundingstruktur. Diversifisering av løpetider rapporteres månedlig til styret og balansekomité gjennom grafisk fremstilling av forfallsstruktur. Møtefrekvensen avhenger av situasjonen i markedet.

Beredskapsplan

Konsernet har utarbeidet en gjenopprettingsplan i henhold til krisehåndteringsdirektivet (BRRD) for håndtering av likviditets- og soliditetssituasjoner i perioder med urolige finansmarkeder eller uroligheter i konsernet. Planen godkjennes av styret. Revisjon av planen skal forekomme etter behov og minimum årlig.

Formålet med planen er å synliggjøre ledelsens strategi for å håndtere kriser og konsernets beredskapskapasitet.

7.3 Markedsrisiko

Markedsrisiko defineres som risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder.

Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, og som følge av aktiviteter som utføres for å understøtte bankdriften, som

funding, rente- og valutahandel. Det er også markedsrisiko i bankaktiviteten. Dette omfatter i all hovedsak renterisiko på utlån og innskudd hvor ulik rentebindingstid på eiendeler og gjeld er kilde til renterisiko.

Markedsrisiko kontrolleres hovedsakelig gjennom daglig oppfølging av risikoeksponeringer ut fra styrets vedtatte rammer, og løpende analyser av utestående posisjoner. Rammene for eksponeringer gjennomgås og fornyes minst én gang i året

7.3.1 Eksponering

For presentasjon av konsernets markedsrisikoeksponering henvises det til note 15,16, 17 og 30 i årsrapporten.

7.3.2 Styring og kontroll

SpareBank1 Nord-Norge foretar årlig en gjennomgang av bankens virksomhet innenfor kapitalmarkedsområdet.

På bakgrunn av denne gjennomgangen fremlegges det egne saker for styret vedrørende bankens virksomhet innenfor kapitalmarkedsområdet. Sakene omfatter status innenfor området med hensyn til bankens egen virksomhet innenfor kapitalmarkedsområdet - Treasury og SNN Markets, hvor all kundeaktivitet innenfor kapitalmarkedsområdet er samlet. Her behandles også forslag til nye rammer for eksponering.

Størrelsen på rammene fastsettes på bakgrunn av stresstester og analyser av markedsbevegelser samt risikoevne og -vilje.

Konsernets markedsrisiko styres og kontrolleres forøvrig hovedsakelig gjennom daglig oppfølging av både risikoeksponeringer mot rammer fastsatt av styret og løpende analyser av utestående posisjoner.

Avdeling for risikostyring har ansvaret for den løpende, uavhengige overvåkingen av markedsrisikoen. Det rapporteres månedlig på porteføljebasis til bankens balansekomité og bankens styre.

7.4 Eierrisiko

Konsernets eierrisiko avhenger konsernets eierandeler i døtre og tilknyttede selskaper, og de forhold som påvirker deres resultater og kapitalisering. Risikoen avhenger derfor av de enkelte selskaperes virksomhet og deres underliggende risiko.

Bankens eksponering i tilknyttede selskaper er vesentlig og viktig for bankens drift, utvikling og resultater. Selskapene og alliansesamarbeidet gir banken tilgang til tidsriktige produkter og systemer, samtidig som kostnadene holdes på et akseptabelt nivå gjennom en deling mellom alliansebankene.

Eierrisiko er beregnet til SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Kredittkort, altså de selskapene kapitaldekningsforskriften definerer som vesentlige eierposter, og hvor banken ikke foretar proporsjonal konsolidering. For selskap som konsolideres kapitaldekningsmessig håndteres risikoen under hver risikotype for konsernet. Øvrige mindre eierandeler/selskap håndteres som aksjerisiko, se note 31 i årsrapporten for 2015 for oversikt over aksjeposter.

Bokført verdi på eierposter i tilknyttede selskaper utgjør rett i underkant av 5 % av sum eiendeler i konsernet. Eierpostene har stor innvirkning på konsernets soliditet og resultat. Volatiliteten i resultater fra tilknyttede selskaper er for de fleste selskaper spesielt knyttet til kreditt risiko, og for SpareBank 1 Gruppen knyttet til markedsrisiko gjennom livselskapets (SpareBank 1 Livsforsikring AS) struktur og eksponeringer. SpareBank 1 Nord-Norge er representert i styrene i de tilknyttede selskapene, og tar en aktiv rolle for å sikre konsernets interesser.

7.4.1 Kapitalbehov

Figuren under beskriver beregningen av kapitalbehovet for eierrisiko (tall i millioner).

EIERRISIKO	31.12.2015
<u>Ren kjernekapitaldekning inkl SB1 Gruppen og SB1 Kredittkort</u>	
Ren kjernekapital	8.367
RWA	60.328
Ren kjernekapitaldekning	13,87 %
<u>Korrigeringer</u>	
Fradrag i ren kjerne som følge av vesentlige eierandeler	817
RWA som følge av eierposter ut over threshold	2.359
<u>Ren kjernekapitaldekning eks SB1 Gruppen og SB1 Kredittkort</u>	
Ren kjernekapital	9.184
RWA	57.969
Ren kjernekapitaldekning	15,84 %
<u>Beregnet kapital som følge av eierskap i SB1 Gruppen og SB1 Kredittkort</u>	
Regulatorisk kapital holdt for SB1 Gruppen og SB1 Kredittkort	1.191

Figur 43 - Kapitalbehov Eierrisiko

7.4.2 Styring og kontroll

SpareBank 1 Nord-Norge har sterk fokus på styring og kontroll i selskaper hvor banken har fullt eller delvis eierskap.

I selskaper som er deleid, enten gjennom direkte eierskap fra SpareBank 1 Nord-Norge eller indirekte gjennom eierskapet på 19,5 % i SpareBank 1 Gruppen, er SpareBank 1 Nord-Norge representert som styremedlem i alle selskaper av betydning.

Gjennom aktiv styredeltakelse sikres et godt informasjonstilfang og ivaretagelse av SpareBank 1 Nord-Norges eierinteresser. I saker som har karakter av å være viktig for SpareBank 1 Nord-Norges øvrige virksomhet bringer den enkelte styreleder/styremedlem saken inn for plenumsdiskusjon i konsernledergruppen som møtes hver uke.

7.5 Forretningsrisiko

Konsernets forretningsrisiko knytter seg både til eventuell svikt i inntjeningen, vesentlige endringer i kapitalbehov som følge av nye regulatoriske krav, og/eller sviktende tillit og omdømme i markedet

på grunn av alvorlige hendelser. Risikoen kan gi seg uttrykk i svekkelse i resultatet, som kan skyldes konkurranseforhold som fører til reduserte volumer og prispress, konkurrenter som introduserer nye produkter, myndighetsreguleringer eller negativ medieomtale. Negative resultateffekter oppstår dersom konsernet ikke makter å tilpasse kostnadene til slike endringer.

Strategisk planlegging er det viktigste verktøyet for å redusere forretningsrisikoen, og innbefatter både forebyggende tiltak og planer for hvordan hendelser skal håndteres. Styret behandler årlig forretningsstrategier og planer for området forretningsrisiko. Konsernets rammer og retningslinjer, organisasjonskulturen og SNN-koden har viktige roller i den forretningsmessige styringen av virksomheten.

Omdømmerisiko blir styrt gjennom policyer og forretningsaktiviteter, inkludert compliance.

Ettersom forretningsrisiko kan oppstå som følge av ulike risikofaktorer, benyttes et bredt sett av metoder (kvantitative og kvalitative) for å identifisere og rapportere slik risiko.

Konsernets forretningsmodell og styring og kontroll vurderes som robust i forhold til endringene i markedet og myndighetenes regulering.

Omdømmerisiko og strategisk risiko behandles som en del av konsernets forretningsrisiko.

7.5.1 Strategisk risiko

Gjennom løpende overvåking av konkurrenter og markedet blir administrasjonen og styret løpende oppdatert på eksterne endringer som er av et slikt omfang at det kan danne grunnlag for mindre eller større strategiske endringer.

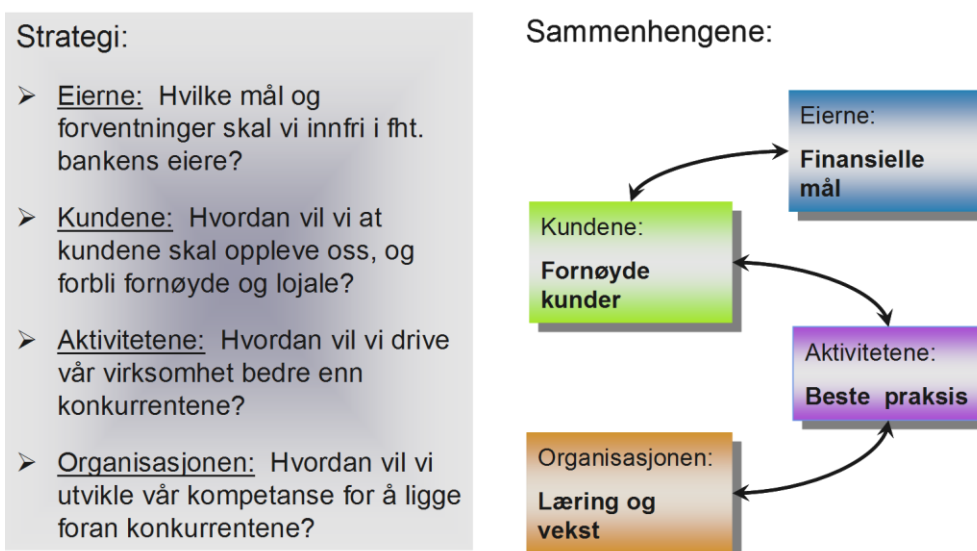
Ledelsen og styret gjennomfører årlig en strategisk analyse der konsernets utfordringer og muligheter oppsummeres og vurderes, også sett mot forventede endringer i omgivelsene. Den strategiske analysen fokuserer vel så mye på muligheter som på utfordringer, og danner et godt grunnlag for prioritering og iverksettelse av forbedringstiltak i konsernet. Den strategiske analysen inkluderes i øvrige risikoanalyser og prosessanalyser, noe som fører til at de overordnede strategiske utfordringene og mulighetene forplanter seg i hele organisasjonen, og skal bidra til økt forståelse og høyere strategisk måloppnåelse på alle nivå i organisasjonen.

For å sikre en helhetlig vurdering av risikofaktorer, muligheter og utfordringer i den strategiske analysen, bygger analysen på styringsinformasjon fra flere sentrale rapporter, blant annet lederrapporteringen.

Konsernets strategiske mål og sterke samfunnsengasjement, samt konsernets etiske retningslinjer, skal styrke konsernets omdømme og sikre forsvarlig drift i et marked under konstante endringer.

Balansert målstyring

Banken operasjonaliserer strategien gjennom ulike indikatorer innenfor de ulike perspektivene som benyttes i balansert målstyring.

Figur 44 - Balansert målstyring

7.5.2 Omdømmerisiko

Omdømmerisiko er definert som risiko for tap som følge av forringet omdømme. Dette inkluderer svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, egenkapitalbevisiere og myndigheter.

Strategi for samfunnsengasjement

SpareBank 1 Nord-Norge reviderer årlig konsernets strategi for samfunnsengasjement. Strategien skal gjøre vårt samfunnsengasjement til best mulig verktøy for å styrke vårt omdømme blant relevante interessegrupper. Strategien er et styringsverktøy som fastsetter mål og områder for hvor hovedinnsatsen skal innrettes. Den angir også ansvar og myndighet for dette arbeidet og er en naturlig del i arbeidet med å opprettholde/styrke vårt omdømme.

Styring og kontroll

Konsernets omdømmestyring fokuserer på å utvikle bevissthet omkring alle viktige faktorer som skaper et omdømme.

Internkommunikasjon og organisasjonskultur er en nøkkel i dette arbeidet. Dette fordi alle ansatte, hver for seg og samlet, er med på å skape konsernets omdømme. Organisasjonskulturen søkes innrettet etter konsernets prinsipper for omdømmestyring, der et av målene er at alle ansatte føler seg delaktige i utviklingen av bedriftens anseelse. Dette er en del av SNN-koden, og bygger på to viktige punkter:

- Vår rolle som sparebank og ledende finansinstitusjon i Nord-Norge
- Vår visjon og våre verdier – For Nord-Norge!

7.6 Operasjonell risiko

Styring av operasjonell risiko er en viktig del av konsernets helhetlige risikostyring. Bankens evne til å arbeide systematisk med styring og kontroll, herunder systematisk oppfølging av svakheter/forbedringsområder, er grunnmuren i bankens styring av operasjonell risiko.

Årlig gjennomføres det en egenvurdering av styring og kontroll. I vurderingen benyttes Finanstilsynets moduler for risikobasert tilsyn med tillegg av CoBiT rammeverk for vurdering av IKT (IT Governance and control). Gjennomgangen er en viktig del av konsernets årlige ICAAP.

Avdeling for risikostyring og IT har ansvaret for den løpende uavhengige overvåkingen av den operasjonelle risikoen. Styret mottar årlig en uavhengig vurdering fra internrevisor og ansvarlig revisor på konsernets risikostyring og om internkontrollen virker hensiktsmessig og er betryggende.

Styring av operasjonell risiko håndteres i stor grad gjennom styringsverktøyet «Kvalitet- og risikostyring» som er beskrevet i kapittel 5.2.2.

7.6.1 Kapitalbehov

Minimumskravet for ansvarlig kapital beregnet etter sjablongmetoden for operasjonell risiko er beregnet av snitt inntekt for hvert forretningsområde siste 3 år:

• Egenhandling og formidling:	18 prosent
• Megling for massemarkeds kunder:	12 prosent
• Banktjenester for massemarkeds kunder:	12 prosent
• Banktjenester for bedriftskunder:	15 prosent
• Betaling og oppgjørstjenester:	18 prosent
• Tilknyttede tjenester:	15 prosent
• Kapitalforvaltning:	12 prosent.

Minimumskravet for ansvarlig kapital beregnet etter basismetoden for operasjonell risiko er 15 prosent av snitt inntekt samlet for forretningsområdene de siste 3 år.

Minimumskravet for ansvarlig kapital beregnes etter sjablongmetoden for morbanken og etter basismetoden for døtre og tilknyttede selskaper.

Konsernets kapitalkrav per 31.12.15 knyttet til operasjonell risiko:

Sjablongmetode morbank	273,8 mill kroner
Basismetode for døtre og tilknyttede selskaper	9,1 <u>mill kroner</u>
Totalt	<u>282,9 mill kroner</u>

Under Pilar 2 vurderes det om konsernet har behov for ekstra buffer utover minimumsberegningen av kapitalbehov i Pilar 1 (som vist over). I denne vurdering inngår er vurdering av kvaliteten på styring og kontroll, deriblant egnevaluering ved bruk av Finanstilsynets moduler.

Definisjoner og begrepsforklaringer

Ansvarlig kapital - Ansvarlig kapital er den kapital som kan medregnes ved dekning av kapitalkravene. Ansvarlig kapital kan bestå av kjernekapital og tilleggskapital. Detaljert informasjon om hva som kvalifiserer som ansvarlig kapital, ren kjernekapital, kjernekapital og kapital ved beregning av kapitaldekning er definert i Forskrift om beregning av ansvarlig kapital.

Ren kjernekapital hovedsakelig innskutt og opptjent egenkapital. *

Kjernekapital er ren kjernekapital i tillegg til fondsobligasjoner. Fondsobligasjoner er låneinstrumenter som i spesielle tilfeller kan omgjøres til egenkapital. Utstedte fondsobligasjoner kan utgjøre 15 prosent av kjernekapitalen, mens overskytende beløp kan medregnes i tilleggskapitalen. *

Tilleggskapital består av ansvarlig lånekapital og den andelen av fondsobligasjoner som eventuelt ikke teller som kjernekapital. *

* Fullstendige betingelser og begrensninger er definert i Forskrift om beregning av ansvarlig kapital.

LGD – Loss given default / tap gitt mislighold. Det sentrale elementet i LGD modellen er forholdet mellom engasjement og realisasjonsverdi sikkerheter. Modellen har også elementer som sikrer at det beregnes noe LGD også for godt sikrede engasjementer.

EAD – Exposure at default / Eksponering ved mislighold. EAD er den forventede størrelsen på engasjementet dersom mislighold inntreffer. Den forventede størrelsen avhenger av innvilget ramme/kreditt/bevilgning, saldo og type engasjement.

PD – Probability of default / misligholdssannsynlighet. PD er den estimerte sannsynligheten for at et en kunde vil misligholde sitt engasjement.

EL – expected loss / forventet tap. Avhengig av PD og LGD, er forventet tap størrelsen på det tapet som forventes for engasjementet.

UL – Unexpected loss / uventet tap. Økonomisk/regulatorisk kapital.

IRB – Internal rating based approach / interne målemetoder. I denne sammenheng er IRB en tillatelse gitt av Finanstilsynet til konsernet for at konsernets egne estimater/modeller kan brukes for å beregne kapitalkravet. IRB kommer i to kategorier: IRB-F og IRB-A, der F (foundation) betyr grunnleggende metode og A (advanced) står for avansert metode. Under IRBA benytter konsernet egne estimater/modeller for PD, LGD, EL, KF (konverteringsfaktor for å fastsette EAD). For grunnleggende metode (IRBF) benyttes ikke egen modell for LGD – da var LGD forskriftsfastsatt.

RWA – Risk Weighted Assets / Risikovektede eiendeler.

CRO – Chief Risk Officer. SNN: Konserndirektør ansvarlig for risiko-området.